

Devlet-içi Çatışmalarda Üçüncü Taraf Aktörler: Suriye İç Savaşında Türkiye'nin Rolü

Third-Party Actors in Intra-State Conflicts: Turkey's Role in the Syrian Civil War

Fatma Anıl ÖZTOP*

Özet

Bu araştırma, bölgesel düzeyde üçüncü taraf aktör olarak Türkiye'nin Suriye çatışma sahasına müdahalesine odaklanmaktadır. Bu yönde bir çalışma yapılmasının amacı, Türkiye'nin, mevcut veya muhtemel bir müdahalesinde, ulusal güvenlik algısının ne denli belirleyici olduğunu ve çatışmaya taraf olan diğer aktörlerin davranış ve yöntemlerinin de bu duruma ne derecede katkı sunduğunu ortaya koymaktır. Buna göre, bu çalışma Türkiye'yi müdahale etmede motive eden unsurlar ile Türkiye'nin kullanmış olduğu yöntemleri ve bu süreç içerisinde diğer aktörler ile etkileşimlerini açıklamaya çalışmaktadır. Mevcut çalışmanın sonucuna göre, Türkiye'nin müdahalesinde ulusal güvenlik olgusu kilit faktör olmakla birlikte; Türkiye'nin stratejileri ile müdahale yöntemleri, diğer üçüncü taraf aktörlerin davranışları ve çatışmanın dinamikleri çerçevesinde değişim göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Çatışma, üçüncü taraf aktörler, Türkiye, Suriye iç savaşı

Abstract

This research paper focuses on Turkey's intervention, as a third-party actor at the regional level, to the Syrian conflict. The aim of this study is to reveal how decisive the perception of national security is to Turkey's existing or prospective intervention, and to what extent this situation contributes to the behavior and methods of other actors, who are involved in the conflict. According to this, this study explains the motivations of Turkey to intervene, the methods Turkey used, and Turkey's interactions with other third-party actors in the process. The result of the study indicates that national security phenomenon is the key factor in Turkey's intervention, Turkey's strategies and intervention methods, has changed in line with the behavior of other third-party actors and the dynamics of the conflict.

Key Words: Conflict, third-party actors, Turkey, Syrian civil war

Giriş

Son dönemde yaşanan çatışmalara bakıldığında devlet-içi çatışmaların ciddi düzeyde artış gösterdiği görülmektedir. Çözülmesi oldukça zor bu karmaşık yapıları çatışmalarda, arazi şartlarından taraflara, ekonomik ambargodan askeri müdahaleye kadar bir dizi faktörün etken olduğu bilinmekte, çatışmanın süresi ve yoğunluğu bu kapsamda değişim gösterebilmektedir. Buna göre, yoğunluğu yüksek düzeyde seyreden bir devlet-içi çatışmanın zaman çizelgesinin uzaması çözüm aşamasını da zorlaştırmaktadır. Diğer taraftan, her ne kadar bu tür çatış-

Makale Geliş Tarihi: 08.07.2019. Makale Kabul Tarihi: 25.10.2019.

* Dr. Öğr. Üyesi, Kocaeli Üniversitesi, faoztop@gmail.com; ORCID ID: 0000-0002-6755-2876

Görüş

Akademik
Bakış

103

Cilt 13
Sayı 25
Kış 2019

malar bir devletin iç sınırları dâhilinde meydana gelse de yarattığı koşullar ve etkiler nedeniyle iç sorun olmaktan öte bir anlam taşımaktadır. Nitekim devlet-içi çatışmaların son dönemde bu denli artış göstermesi güvenlik algısında da değişim yaşanmasını beraberinde getirmiştir. Küresel güvenlik anlayışı çerçevesinde gelişen bu değişim, çatışmaların doğası ile bunların politik ve sosyal etkilerinin belirlenmesi ihtiyacını doğurmuştur. Buna göre, tehdidin karakteri ile bununla başa çıkmada kullanılan araç ve yetkinliklerin analiz edilmesi oldukça önemlidir. Ayrıca, değişen güvenlik anlayışının yarattığı mevcut durum, özellikle üçüncü taraf aktörlerin devlet-içi çatışmalara daha çok müdahil olmasını da beraberinde getirmiştir. Mevcut literatürde yer alan çalışmalara bakıldığında, devlet-içi çatışmalarda yer alan üçüncü taraf aktörlerin çatışmanın teşviki, önlenmesi, süresi ve/veya yoğunluğu başta olmak üzere birçok düzeyde etki oluşturmaya çalıştığı görülmektedir. Bu anlamda, devlet-içi çatışmaların analiz edilmesinde üçüncü taraf aktörlerin pozisyonunun önemi vurgulanmakla birlikte, çatışmanın gidişatında belirleyici nitelik taşıdığı da ifade edilebilir. Dolayısıyla, bu alanda yapılması planlanan ve/veya yapılan araştırmaların, çatışmaların seyrine ve çözümüne yönelik süreç analizine ciddi düzeyde katkı sağlayacağı kabul edilmektedir.

Son dönemin en karmaşık yapılı devlet-içi çatışmaları arasında tanımlanan Suriye iç savaşı, yarattığı etkiler ve koşullar bakımından oldukça dikkat çekici olmakla birlikte, üçüncü taraf aktörlerin etken rol oynadığı kritik bir saha olması bakımından da ayrıca önemlidir. Bu çerçevede, ABD, Rusya ve İran gibi küresel ve bölgesel güçlerin politik, askeri, ekonomik ve sosyal açıdan, dolaylı veya doğrudan olmak üzere, çatışmanın gidişatına yönelik etkinliklerini arttırdıkları aşamada, Türkiye'nin de soruna müdahil olduğu gözlenmektedir. Daha açık bir ifadeyle, böylesine karmaşık yapılı bir çatışma sahasının bölgeyi etkisi altına alarak sınırları aşması, çatışma sahasının yarattığı koşullardan en çok Türkiye'nin etkilenmesine neden olmuş ve Türkiye'yi ulusal güvenliğini yakından ilgilendiren riskler ile karşı karşıya bırakmıştır. Dolayısıyla, üçüncü taraf aktör olarak Türkiye, bu süreçte aktif rol oynamakla birlikte, kilit aktör pozisyonunda yer almıştır.

Bu genel çerçeveden hareketle, çalışmanın merkez noktasını, Suriye çatışma sahasında üçüncü taraf aktör olarak yer alan Türkiye oluşturmaktadır. Dolayısıyla, mevcut çalışma bölgesel düzeyde üçüncü taraf aktör olan Türkiye'nin Suriye çatışma sahasına müdahalesini analiz etmeyi amaçlamaktadır. Bu yönde bir analiz yapılmasındaki ana neden, Türkiye'nin, mevcut veya muhtemel bir müdahalesinde, ulusal güvenlik algısının ne denli belirleyici olduğunu ve çatışmaya taraf olan diğer aktörlerin davranış ve yöntemlerinin de bu duruma ne derecede katkı sunduğunu ortaya koymaktır. Bu amaçla, Türkiye'yi motive eden unsurların neler olduğu mevcut çalışmanın ana araştırma sorularından ilkinin oluşturması bakımından önemlidir. Diğer taraftan, Türkiye'nin hangi yöntemleri/stratejileri tercih ettiği de bir diğer araştırma sorusunu teşkil etmek-

Görüş

tedir. Türkiye'nin müdahalesinde motive eden unsurlar ile yöntemlerin analiz edildiği bu çalışma, aynı zamanda, çatışmaya taraf olan diğer aktörlerin do- laylı veya doğrudan müdahalelerinin Türkiye'nin duruma yaklaşımına ne şe- kilde etki ettiğini anlamaya da yardımcı olmaktadır. Bu kapsamda, çatışmanın değişen döngüsü ve dinamiği çerçevesinde Türkiye'nin müdahale yöntemleri değişiklik gösterdiği için, mevcut çalışmada çatışma yaşam döngüsü çerçe- vesinde Türkiye'nin müdahale yöntemleri değerlendirilmektedir. Türkiye'nin Suriye'ye yönelik dış politikasına ilişkin literatürde yer alan çalışmaların birço- ğunun tanımlayıcı nitelikte olduğu göz önüne alınırsa, bu çalışma Türkiye'nin Suriye iç savaşına müdahalesini üçüncü taraf aktörler nezdinde çok yönlü bir açıklama sunarak literatüre katkı sağlamaktadır. Çalışmada, ilk olarak üçüncü taraf aktörler ile ilgili genel bir çerçeve sunulacak olup, bu aktörlerin müdahale nedenleri ve yöntemlerine ilişkin teorik çerçeve açıklanacaktır. Teorik çerçeve- den hareketle, Türkiye'nin üçüncü taraf aktör olarak Suriye iç savaşına müdahil olma nedenleri ile yöntemleri detaylı bir biçimde izah edilerek, genel bir de- ğerlendirmenin ardından çalışma sonlandırılacaktır.

Kuramsal Çerçeve: Üçüncü Taraf Aktörlerin Müdahaleleri

Üçüncü taraf aktörlere yönelik çalışmalara bakıldığında, bu tür çalışmaların daha çok olgu-merkezli yaklaşımlar çerçevesinde ele alındığı görülmektedir. Buna göre, yapısal faktörlere odaklanan çalışmalarda üçüncü taraf aktörlerin devlet-içi çatışmalara müdahaleleri, çatışma koşullarına bir nevi cevap niteliği taşımaktadır. Bu tür durumların en sık rastlanıldığı alan, etnik temelli çatışma- lara hangi aşamalarda müdahale edildiğini inceleyen çalışmalardır.¹ Çatışma yönetimi ve çözümü çerçevesinde ele alınan çalışmalarda ise müdahalenin, kısa dönemde çatışmanın insani etkilerini hafifletmeyi hedeflediği belirtil- mekle birlikte, uzun dönemde çatışmanın altında yatan nedenleri çözmeye odaklandığına dikkat çekilmektedir.² Müdahalenin iç savaş süresi üzerindeki etkilerini analiz eden çalışmalarda, çatışmanın sona ermesinde müdahalenin etkili olduğunu öne süren yaklaşımlar olduğu gibi müdahalenin iç savaş sü- resini uzattığını ifade eden araştırmalar da mevcuttur.³ Buna karşılık, Findley ve Teo'nun da çalışmasında ifade ettiği gibi, devam eden bir iç savaşa yönelik üçüncü taraf müdahalesini analiz eden aktör-merkezli yaklaşımlar dış politika analizine daha yakındır. Üçüncü taraf müdahalelerini dış politikanın bir aracı

- 1 David Carment- Partric James- Dane Rowlands, "Ethnic Conflict and Third Party Intervention: Riskiness, Rationality, and Commitment", *Enforcing Cooperation*, Gerald Schneider-Patricia Weitsman (ed), Macmillian, Londra 1997, s. 104-131.
- 2 David Carment-Patrick James, "The United Nations at 50: Managing Ethnic Crises-Past and Present" *Journal of Peace Research*, 35/1, 1998, s.61-82; Barbara Walter, "The Critical Barrier to Civil War Settlement", *International Organization*, 51/3, 1997, s.335-64.
- 3 Dylan Balch-Lindsay-Andrew J. Enterline, "Killing Time: The World Politics of Civil War Duration, 1820-1992", *International Studies Quarterly*, 44/4, Aralık 2000, s.615-642; Michael G. Findley-Tze Kwang Teo, "Rethinking Third-Party Interventions into Civil Wars: An Actor-Centric Approach", *The Journal of Politics*, 68/4, Kasım 2006, s. 829.

Görüş

Akademik
Bakış

105

Cilt 13
Sayı 25
Kış 2019

olarak gören bu bakış açısına göre, uluslararası etkiler ve iç kısıtlamalar müdahaleyi motive eden önemli unsurlardır.⁴ Bu anlamda Balch-Lindsay ve Enterline çalışmalarında, müdahaleyi stratejik nedenlerden ötürü tercih edilen bir dış politika aracı olarak tasvir etmektedirler.⁵ Benzer şekilde Feste'de üçüncü taraf müdahalesini, süper güçlerin kullandığı bir araç olarak nitelemekte ve çıkarları tehlikede olan üçüncü taraf aktörlerin müdahalede bulunacağını altını çizmektedir.⁶

Bu genel çerçeveden hareketle, üçüncü taraf müdahalelerinin doğru bir şekilde analiz edilebilmesi için temel parametrelerin belirlenmesi oldukça önemlidir. Buna göre, müdahalenin tanımının yapılması hangi tür davranışların müdahaleden sayılıp sayılmayacağını anlaşılması açısından belirleyici olmakla birlikte, müdahalede yer alan aktörlerin kimler olduğu sorusunun cevabı da teorik çerçevenin sınırlarını göstermesi bakımından dikkate değer bir husustur. İlk olarak, üçüncü taraf müdahalesinin tanımı konusunda üzerinde uzlaşmış ortak bir karar, literatürde bulunmamaktadır. Ancak, bu tür eylemler ile ilgili genel bir çerçeve çalışmaların birçoğunda çizilmektedir. Buna göre, kavramın içeriğine yönelik tanımlama yapmanın önemi üzerinde duran Young, müdahaleyi, organize ve sistematik faaliyetler olarak nitelemektedir. Burada, gelişigüzel ve istem dışı eylemler müdahalenin tanımı içerisinde yer almamaktadır.⁷ Müdahale kavramını geniş aralıklarla ele alan Stern ve Druckman, çatışma sürecinin seyrini değiştiren her türlü eylemi bu kavram içerisine dâhil etmektedir.⁸ Hassner'a göre ise müdahale, yetkili makamlarının onayı olmadan bir devletteki askeri müdahalelerle sınırlanabileceği gibi; herhangi bir zorlamanın olmadığı, yerel makamların rızası ile yürütülen eylemlere kadar genişleyebilmektedir. Dolayısıyla, Hassner çalışmasında, müdahale kavramının genişletilip daraltılabileceğinin altını çizmektedir.⁹

İkinci olarak, çatışmada yer alan üçüncü taraf aktörler, Stern ve Druckman'ın çalışmasında, devletler, uluslararası kuruluşlar veya diğer kolektif aktörler olarak tanımlanmaktadır.¹⁰ Benzer şekilde, Dixon da üçüncü taraf müda-

4 Ibid, s. 829.

5 Balch-Lindsay-Enterline, *a.g.m.*, s. 617.

6 Karen Feste, *Expanding the Frontiers: Superpower Intervention in the Cold War*, Prager Publishers, New York 1992, s.29.

7 Oran R. Young, "Intervention and International Systems", *Journal of International Affairs*, 22/2, 1968, s. 177-178.

8 Paul C. Stern-Daniel Druckman, "Conflict Resolution in a Changing World", *International Conflict Resolution After the Cold War*, Paul C. Stern-Daniel Druckman(ed.), National Academy Press, Washington 2000, s.5; Paul C. Stern-Daniel Druckman. "Evaluating Interventions in History: The Case of International Conflict Resolution", *International Studies Review*, 2/1,2000, s.33-63.

9 Pierre Hassner, "From War and Peace to Violence and Intervention: Permanent Moral Dilemmas Under Changing Political and Technological Conditions", *Hard Choices Moral Dilemmas in Humanitarian Intervention*, Jonathan Moore (ed.), Rowman & Littlefield Publishers, Oxford,UK 1998, s.16.

10 Stern- Druckman, "Conflict Resolution in a Changing World", s.5; Stern- Druckman, "Evaluating Interventions in History...", s.33-63.

halecilerin, ulus devletlerden veya devletlerin koalisyonlarından oluşabileceği gibi uluslararası veya ulus ötesi kuruluşlar, geçici komisyonlar, bireyler veya uluslararası duruşu olan diğer aktörleri de kapsayabileceğini ifade etmektedir.¹¹

Sonuç itibarıyla, çok geniş bir yelpazede yer alan üçüncü taraf müdahalelerinde, devletler ve devlet-dışı kuruluşlar ile bireyler, üçüncü taraf aktör olarak belirlenmekle birlikte; müdahalenin genel özellikleri arasında, çeşitli yardım türlerinin temini/teşviki veya geri çekilmesi, yaptırımların uygulanması veya devlet-toplum ilişkilerini değiştirme girişimleri yer almaktadır. Geline nokta, mevcut çalışmaya göre üçüncü taraf müdahalenin tanımı "Çatışmanın birincil tarafları lehine veya tarafsız; birey, grup, hükmet veya hükümetler arası kuruluşlar tarafından askeri, ekonomik veya politik temelde gerçekleştirilen, amacı çatışmanın seyrini, yayılmasını, süresini veya sonucunu değiştirmeye yönelik her türlü eylem" olarak kabul edilmektedir.

Müdahalelerin Nedenleri ve Yöntemleri

Çatışmalara müdahil olan üçüncü taraf aktörlerin, stratejik ve politik yönden karmaşık yapılı bir ortam ile karşı karşıya kaldığı bilinmektedir. Bu noktada, *sui generis* nitelik taşıyan üçüncü taraf müdahaleler her durumda farklı ve kendine özgü bir nitelik taşımakta ve nedenleri itibarıyla de durumdan duruma değişiklik göstermektedir.¹² Stern ve Duckman çalışmalarında, üçüncü taraf aktörlerin müdahale nedenlerini çatışma ortamının yapısını değiştirme veya taraflar arası iletişim sürecini kolaylaştırma arzusu şeklinde açıklamaktadır.¹³ Buna karşılık Peceny, devletlerin çıkarlarını genişletme isteği nedeniyle müdahalede bulunduğunu ileri sürmekte ve bu sayede güvenliklerini artırma yanlısı olduklarının altını çizmektedir.¹⁴ Müdahaleyi bir devletin iç işlerine katılımı olarak gören MacFarlane de güç ve otorite yapısını değiştirme veya koruma nedeniyle üçüncü tarafların müdahaleyi gerçekleştirdiklerini iddia etmektedir.¹⁵ Müdahalenin daha çok stratejik nedenlerle bir dış politika aracı olarak seçildiğini vurgulayan Balch-Lindsay ve Enterline, üçüncü taraf müdahalelerinin haklı gerekçelerinin oldukça az olduğuna dikkat çekmektedir. Bu noktada, genellikle, rakip devletlerin kaynaklarını dağıtma veya tüketme arzusunda olan üçüncü taraf müdahaleyi gerçekleştirmektedir.¹⁶

- 11 William J. Dixon, "Third-Party Techniques for Preventing Conflict Escalation and Promoting Peaceful Settlement", *International Organization*, 50/ 4, Güz 1996, s. 653.
- 12 Robert Cooper-Mats Berdal, "Outside Intervention in Ethnic Conflicts", *Ethnic Conflict and International Security*, Michael E. Brown(ed.), Princeton University Press, Princeton 1993, s.181-206.
- 13 Stern- Druckman, "Conflict Resolution in a Changing World", s.5; Stern- Druckman, "Evaluating Interventions in History...", s.33-63.
- 14 Mark Peceny, *Democracy at the Point of Bayonets*, The Pennsylvania State University Press, Pennsylvania 1999, s.6-25.
- 15 S. Neil MacFarlane, "The Terms of the Debate", *Intervention in Contemporary World Politics, Adelphi Paper 350*, International Institute for Strategic Studies, Oxford University Press, London 2002, s.13.
- 16 Balch-Lindsay-Enterline, *a.g.m.*, s.617.

Görüş

Akademik
Bakış

107

Cilt 13
Sayı 25
Kış 2019

Diğer taraftan, potansiyel müdahalelerde iç faktörlerin de oldukça önemli olduğunu ifade eden çalışmalar mevcuttur. Buna göre etnik yakınlıklar, itibar kazanma veya fayda-maliyet analizi gibi etkenler muhtemel üçüncü taraf için müdahale nedenleri arasında sayılabilmektedir. Örneğin müdahalenin maliyetinin yüksek olması söz konusu üçüncü tarafın çekincelerini oluşturması bakımından önemlidir.¹⁷ Dolayısıyla savaşların maliyetinin düşük olduğu durumlarda da üçüncü tarafların daha fazla müdahale ettikleri gözlenmiştir. Ya da etnik temelli çatışmalarda, üçüncü tarafın çatışmaya taraf olanlar ile etnik bağının olması ve söz konusu etnik gruba müdahale edilmesi gerektiği yönünde oluşan baskı önemli müdahale nedenleri arasında gösterilmektedir.¹⁸ Benzer şekilde, Reagan da çalışmasında, müdahalenin nedenlerine uluslararası itibar, ulusal çıkarlar ve iç kısıtlamalar çerçevesinde açıklık getirmeye çalışmaktadır.¹⁹ Üçüncü taraf müdahalesinin nedenlerinde, diğer üçüncü taraf müdahalecilerin davranışları da önemli bir diğer konudur. Buna göre, müttefiklik çerçevesinde ortak çıkarları koruma arzusu nedeniyle de müdahale gerçekleştirilmektedir. Dolayısıyla çatışmalarda içsel ve dışsal olmak üzere, aktörlerin birbirleri ile ilişkileri oldukça önemlidir. Bu açıdan bakıldığında, üçüncü taraf aktörün izlediği eylemlerin etkisi, diğer aktörlerin davranışları ile ilişkilidir.²⁰

İç savaş bölgesine yakın ya da sınır komşusu olan devletler, çatışmanın yayılma tehlikesi nedeniyle de müdahale etmektedirler. Başlangıçta çatışmalardaki zayıflık veya mültecilerin durumu endişe verici boyutlara ulaşmasa da zamanla çatışmaların yoğunluğunun artması durumun niteliğini değiştirebilmektedir. Buna göre, sınır komşusu veya yakın devletler, çatışmanın ülke sınırlarını aşma ihtimali ve mültecilerin pozisyonları nedeniyle müdahalede bulunabilmektedirler.²¹ Burada, çatışmanın kendi ülkelerine yayılmasından endişe duyan bölge devletleri, karşı önlem alma çabası içerisindedirler. Dolayısıyla iç savaş bölgesine yakın olan devletler potansiyel birer müdahaleci olarak görülebilirler.²² En genel anlamda üçüncü taraf müdahalelerine ilişkin literatürde

- 17 Jeffrey Pickering, "The Conflict-Prone and the Conflict-Weary: War Outcomes and Types of Military Intervention, 1946-1996", *Journal of Political and Military Sociology*, 29/2, 2001, s.221-239; Andrew Kapral, "Third-Party Intervention in Intrastate Conflict: A Cost Benefit Analysis", *Res Publica - Journal of Undergraduate Research*, 9/1, 2004, s.30-31.
- 18 Bikash A. Roy, "Intervention Across Bisecting Border", *Journal of Peace Research*, 34/3, s.303-314; Stephen Saideman, "Explaining the International Relations of Secessionist Conflicts: Vulnerability versus Ethnic Ties", *International Organization*, 51/4, s. 721-753.
- 19 Patrick M. Reagan, *Civil Wars and Foreign Powers: Interventions and Intrastate Conflicts*, University of Michigan Press, Ann Arbor, Michigan 2000, s.42-48.
- 20 Sarah E. Croco- Tze Kwang Teo, "Assessing the Dyadic Approach to Interstate Conflict Process: A.k.a. "Dangerous" Dyad-Years", *Conflict Management and Peace Science*, 22/1, 2005, s. 7; Balch-Lindsay-Enterline, *a.g.m.*, s.619-620.
- 21 Findley-Teo, *a.g.m.*, 852.
- 22 Alexis Heraclides, "Secessionist Minorities and External Involvement", *International Organization*, 44/3, s.340-378.

yer alan yaygın kanı, müdahalelerin askeri, siyasi veya ekonomik nedenler ve beklentiler temelinde şekillendiğidir.

Üçüncü tarafların müdahale nedenlerine ilişkin bu genel çerçeveden hareketle, herhangi bir üçüncü taraf müdahalesi, çatışma, kriz veya iç savaş bağlamında gerçekleşmekte ve dolayısıyla kalıcı ve yıkıcı nitelik taşıyan çatışmalara verilen tepkiler neticesinde ortaya çıkmaktadır. Bu anlamda uzun bir geçmişe sahip olan üçüncü taraf müdahaleleri, çeşitli konularda ve farklı formlarda kendisini göstermektedir. Bütünüyle olmasa da toplumların belirli bir çoğunluğu, farklılıkların yaratmış olduğu olumsuzlukları kendi başlarına çözemediklerinde dış aktörlere başvurma yolunu seçebilmektedirler.²³

Literatürde yer alan çalışmalara bakıldığında, üçüncü taraflarca kullanılan farklı yöntemlerle ilgili çeşitli sınıflandırmaların/yaklaşımların bulunduğu gözlenmektedir. Bu açıdan değerlendirildiğinde üçüncü tarafların, çatışmalarda şiddeti durdurabilmek için, siyasi, ekonomik ve askeri tehditler/teşvikler dâhil olmak üzere mümkün olduğu kadar çok farklı teknik kullanma yolunu seçtikleri ortadadır.²⁴ Her ne kadar mevcut müdahale yöntemleri birbirini dışlamasa da genel hatlarının belirlenmesi bu anlamda önemlidir. Buna göre arabuluculuk, uzlaştırma, danışma ve garantörlük başta olmak üzere şiddete başvurmayı sınırlayan eylemler, üçüncü taraf aktörlerin siyasi/diplomatik müdahale yöntemleri kapsamındadır. Ekonomik müdahale yöntemi ise finans, gıda ve insani yardım gibi ekonomik yardımlar ile banka hesaplarını dondurma, ticaret anlaşmalarını askıya alma ve ambargo uygulama gibi ekonomik yaptırımlar başta olmak üzere üçüncü taraf aktörlerin eylemelerini içermektedir.²⁵ Askeri müdahale yöntemleri ise doğrudan ve dolaylı olmak üzere iki ana kategoride değerlendirilmektedir. Buna göre, piyade, uçak ve zırh gibi üçüncü taraf aktörün askeri birimlerinin çatışma sahasına konuşlanması doğrudan askeri müdahale yöntemi olarak tanımlanmaktadır. Dolaylı askeri müdahale ise silahların transferi, mühimmat desteği, istihbarat raporları, askeri danışmanlar ve güvenli alanların sağlanması başta olmak üzere çok geniş bir yelpazeyi kapsamaktadır.²⁶ Bir üçüncü taraf aktör yukarıda sıralanan yöntemlerden yalnızca birini benimseyebileceği gibi birkaç yöntemi bir arada kullanabilir. Bu noktadan bakıldığında, müdahale yöntemlerinin tek düze bir nitelik taşımadığı söylenebilir.

23 Ronald J. Fisher, "Methods of Third-Party Intervention", *Advancing Conflict Transformation: The Berghof Handbook II*, B. Austin, M. Fischer- H. J. Geissmann (ed), Barbara Budrich Publishers, Opladen, Germany 2011, s. 1-7.

24 Dixon, *a.g.m.*, s. 653; MacFarlane, *a.g.m.*, s.13.

25 Mark Jerome Mullenbach, "Third-party Interventions in Intrastate Disputes in the Twentieth Century", Arizona U. DPS., ABD 2001, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), s.25.

26 Adam Lockyer, "Foreign Intervention and Warfare in Civil Wars: The Effect of Exogenous Resources on the Course and Nature of the Angolan and Afghan Conflicts", Sydney U. FEB., Avustalya 2008, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), s.20.

Suriye İç Savaşı'nda Üçüncü Taraf Aktör Olarak Türkiye Türkiye'nin Müdahale Nedenleri

Stratejik ve politik yönden karmaşık bir yapıya sahip olan Suriye iç savaşında, Türkiye'nin üçüncü taraf aktör olarak yer aldığı bilinmektedir. Bu noktadan bakıldığında, böylesine karmaşık doğal bir çatışma sahasında Türkiye'yi motive eden unsurların neler olduğu sorusu oldukça önemlidir. Bu sorudan hareketle, Türkiye'yi motive eden unsurlar en genel anlamda stratejik ve insani kaygılar temelinde şekillenmektedir. Buna göre, Türkiye'nin bölgesel bir aktör olarak çatışmaya müdahale etmesinin altında yatan temel nedenler şu şekildedir:

- Bölgesel rekabet,
- Üçüncü taraf aktörlerin bölgeye yönelik davranışları,
- Terör örgütlerinin yarattığı güvenlik kaygısı,
- Türkiye'nin en uzun sınır komşusunun Suriye olması,
- Çatışmanın yayılma tehlikesi ve Suriyeli mültecilerin durumu

2002 sonrası hızla gelişim gösteren Türkiye'nin Suriye'ye yönelik dış politikası Arap ayaklanmalarının bölgede hissedilmeye başlanmasıyla değişim göstermiştir. Sorunun henüz iç savaşa dönüşmediği ilk dönemlerde, Türkiye'nin iddiası değişim dalgasını yönetmek ve bölgesel düzenin öncüsü olmak şeklindedir.²⁷ Bu çerçevede, Ankara Hükümeti protestoları Türkiye'nin lehine yeni bir bölgesel düzen getirme fırsatı olarak görmüştür. Suriye'de krizin baş göstermesiyle birlikte, bölgede oluşan güç boşluğunu Suudi Arabistan ve İran'ın doldurma arzusu, Türkiye'nin de bölgesel rekabete girişmesine ve stratejisini bu yönde şekillendirmesine neden olmuştur. Gelişen bu yeni süreçte Türkiye, İran ve Suudi Arabistan'ın bölgesel hegemonyasına bir alternatif olarak politikalarını geliştirmiştir. Dolayısıyla, Türkiye'nin Suriye iç savaşına müdahale nedenleri arasında bölgesel rekabet düzeyinde yaşanan gelişmelerin etkisi büyüktür. Bu çerçevede Türkiye'nin stratejisine bakıldığında, yükselen bölgesel güçten bölgesel çıkarların savunucusu şekline değişim gösterdiği açıkça görülebilir.²⁸ Diğer taraftan, Suriye iç savaşının aktörlerinin, yalnızca rejim yanlıları ile muhalif gruplardan oluşmadığı bilinmektedir. Bu anlamda çok aktörlü ve karmaşık ittifak yapısına sahip Suriye'de, 2011 yılından itibaren dengelerin birçok kez değiştiği görülmektedir. Burada, üçüncü taraf aktörlerin bölgeye yönelik politikaları oldukça belirleyici olmuştur. Türkiye özelinde konuya bakıldığında 2014 yılına kadar müdahalede bulunma nedeni, ABD önderliğindeki Batılı güçler ile müttefiklik ilişkisi çerçevesinde gelişen ortak çıkarları

27 T.C. Dışişleri Bakanlığı Resmi İnternet Sayfası, "Dışişleri Bakanı Sayın Ahmet Davutoğlu'nun TBMM Genel Kurulu'nda Suriye'deki Olaylar Hakkında Yaptığı Konuşma", 26.04.2012 http://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakani-sayin-ahmet-davutoglu_nun-tbmm-genel-kurulu_nda-suriye_deki-olaylar-hakkinda-yaptigi-konusma_-26-nisan-2012.tr.mfa Erişim Tarihi: 16.05.2019.

28 Meliha Benli Altunışık, "Turkey's "Return" to the Middle East", *Regional Powers in the Middle East, New Constellations after the Arab Revolts*, Henner Fürtig(ed), Palgrave Macmillan US, 2014, s.138.

koruma ve Esad rejiminin yönetimden uzaklaşması için çatışma ortamının yapısını birincil aktör konumundaki Özgür Suriye Ordusu (ÖSO) lehine değiştirme arzudur. Ne var ki, 2014 yılı itibarıyla DAES'in²⁹ beklenmeyen yükselişi Türkiye'nin Batılı müttefiklerinin önceliğinin değişmesine neden olmuştur. Bu aşamadan itibaren, Türkiye'nin Suriye'ye dönük müdahalesi kendi bölgesel çıkarlarını koruma ve konumunu güçlendirme düzeyinde şekillenmeye başlamıştır.³⁰ Dolayısıyla, diğer üçüncü taraf aktörlerin davranışları Türkiye'nin müdahalesinde önemli bir motivasyon kaynağıdır.

Suriye'de çatışmaların önlenmesi için diplomatik yolları önceleyen Türkiye, çatışmaların yoğunlaşmış iç savaşa dönüşmesinin ardından Suriye sınırında oluşan güvenlik tehdidi ile karşı karşıya kalmıştır. Bu çerçevede, Suriye iç savaşının neden olduğu terör sorunundan en fazla etkilenen ülkelerden birisi de Türkiye olmuştur. Suriye iç savaşına dâhil olan üçüncü taraf aktörlerin, DAES ile mücadele çerçevesinde, PYD/YPG'ye askeri yardımlar yoluyla destek sağlaması ve bu desteklerin PKK'nın eline geçmesi Türkiye'nin nasıl bir tehditle karşı karşıya kaldığını göstermesi bakımından önemlidir.³¹ PYD/YPG terör örgütünün Suriye'nin kuzeyinde kanton siyasetini inşa etmeye başlaması ve ardından sözde özerklik ilan etme süreci, Türkiye'nin güvenlik kaygılarının artmasına neden olmuştur. Dolayısıyla, Türkiye'nin bölgeye yönelik müdahalesinde öne çıkan bir diğer olgu güney sınırında terör örgütü himayesinde bir oluşumu kendi ulusal güvenliğine tehdit olarak görmesidir.³² Benzer şekilde, DAES'in 2014 sonrası bölgede alan kazanması da Türkiye'nin toprak bütünlüğünü tehdit eden bir diğer önemli gelişmedir. Buna göre, Musul'u DAES'in ele geçirmesinin ardından Türkiye'nin Musul Konsolosluğu'nda bulunan 49 kişiyi rehin alması, çeşitli şehirlerde bombalı eylemler düzenlemesi, yabancı terörist savaşçıların Türkiye'yi hedef geçiş ülke olarak görmesi, sınırdan füze gönderme ve karakollara silahlı saldırı gibi DAES kaynaklı temel tehditler ile Türkiye karşı karşıya kalmıştır. Dahası DAES, Türkiye'ye yönelik toplumsal hedef kitlesini genişleterek devletin bütün kurumlarını da içerisine alan topyekûn bir tehdit söylemi geliştirerek kaos oluşturmayı amaçlamıştır.³³ Netice itibarıyla, DAES ve

29 DAES'in oluşumuna yönelik iki ana görüş mevcuttur. Birinci görüşe göre, DAES terör örgütü, El-Kaide ve El Nusra terör örgütlerinden ayrılan cihatçılar tarafından kendiliğinden oluşmuştur. İkinci görüşe göre ise DAES, ABD başta olmak üzere Batılı ülkelerin yönlendirmesi ve kurgulaması sonucu suni bir örgüt olarak kurulmuştur. Bu türden bir örgütün yönlendirilmesindeki temel hedef ise İsrail'in bölgede güvenliğinin sağlanması ve İsrail'e bağımlı sözde Kürt devletinin kurulması tasarıdır. Ayrıntılı bilgi için bkz: Halis Ayhan, "DAES, Suriye ve Türkiye", *TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi*, 9/34, 2017, s.209-210.

30 Muharrem Ekşi, "Türk Dış Politikasının Ultimo Ratiosu:Yumuşak Güçten Sert Güce Türkiye'nin Suriye Politikası", *Karadeniz Araştırmaları*, XVI/60, s. 71-99.

31 Sabah, "ABD'nin YPG'ye verdiği o silah PKK'dan çıktı!", 12.09.2016, <https://www.sabah.com.tr/aktuel/2016/09/12/abdinin-ypgye-verdigi-o-silah-pkkdan-cikti> Erişim Tarihi: 10.05.2019.

32 ARK Group DMCC, The Syrian conflict: A Systems Conflict Analysis, February 2016, s.30.

33 Murat Yeşiltaş, "Türkiye'nin DAES İle Çok Boyutlu Mücadelesi", 26.05.2016, <https://www.se-tav.org/turkiyenin-daes-ile-cok-boyutlu-mucadelesi-2/> Erişim Tarihi: 10.05.2019.

Görüş

Akademik
Bakış

111

Cilt 13
Sayı 25
Kış 2019

YPG/PYD gibi terör örgütlerinin Türkiye'nin güvenliğini tehdit etmesi, 1980'li yıllardan itibaren terörle mücadele halinde olan Türkiye'nin Suriye'ye yönelik müdahalesinde önemli düzeyde bir motivasyon kaynağıdır. Ayrıca, çatışmanın yaşandığı ülke ile ortak sınırın varlığı ve bu sınırın uzunluğu çatışmanın sınır ötesine yayılma ihtimalini arttıran bir faktördür. Türkiye'nin en uzun sınır komşusunun Suriye olması gerçeğinden hareketle, bu uzunluktaki sınır hattında PYD/YPG, DAESH, El-Nusra gibi terör örgütlerinin yer alması Türkiye'nin sınır güvenliğinde önemli tehdit unsurlarını da beraberinde getirmiştir.³⁴ Bu çerçeveden bakıldığında, Suriye'nin Türkiye sınır hattına 10km yakınlıkta bulunan Çobanbey beldesine³⁵ veya Şanlıurfa'nın Suruç ilçesinde yaşanan terör saldırıları³⁶ dikkate değer gelişmelerdir. Diğer taraftan, PYD/YPG ekseninde çatışma sahasında olan etnik grupla olan ortak bağ da Türkiye'nin kaygılanmasının bir başka boyutunu oluşturmuştur.³⁷ Bu çerçevede, 6-8 Ekim Kobani/ Ayn-el Arab olayları ulus-ötesi etnik bağlar vasıtasıyla çatışmanın nasıl yayılabileceğini göstermesi bakımından dikkate değer bir gelişmedir. Buna göre, DAESH'in Kobani/Ayn-el Arab'a saldırılar düzenlemesinin ardından HDP'nin bölgeye gitmesi ve ardından halkı sokağa çıkmaya çağırmasıyla, Diyarbakır, Mardin, Şırnak ve Batman başta olmak üzere, Türkiye'nin 36 ilinde sokak çatışmaları yaşanmıştır.³⁸ Bu gelişmeler, özellikle sınır güvenliğinin ciddi düzeyde tehditle karşı karşıya kaldığı gerçeğini gözler önüne sermektedir. Türkiye bu durumlarla mücadele etme adına askerî/fizikî ve siyasî tedbirler temelinde sınırsız tolerans politikası izleme yolunu tercih etmiştir. Dolayısıyla sınır güvenliğinde yer alan tüm bu tehditleri bertaraf etme arzusunda olan Türkiye için bu durum, motivasyon kaynağını oluşturması bakımından önemlidir. Teorik çerçevede de belirtildiği şekliyle, bir ülkenin iç savaşa bölgesine sınırının olması, sınır güvenliği çerçevesinde, o ülkenin iç savaşa müdahale etme ihtimalini arttırmaktadır.

Çatışma ve şiddet sarmalının yarattığı koşullar nedeniyle ülkelerini terk etmek zorunda kalan mültecilerin büyük çoğunluğunun komşu ülkelere sığındığı bilinen bir gerçektir. Buna göre, Suriyeli mültecilerin de başta Türkiye olmak üzere Lübnan, Ürdün ve Irak'a göç ettiği açıkça görülmektedir.³⁹ Bu çerçeveden değerlendirildiğinde, Suriye'de yaşanan çatışma hali dünyanın en

- 34 Bilgehan Öztürk, "Türkiye'nin Suriye Sınır Güvenliği Politikası", 23.08.2015, <https://www.setav.org/turkiyenin-suriye-sinir-guvenligi-politikasi/> Erişim Tarihi: 10.05.2019.
- 35 Habertürk, "Suriye'nin Türkiye sınırı yakınında bombalı terör saldırısı", 12.02.2019, <https://www.haberturk.com/kilis-haberleri/66796522-suriyenin-turkiye-siniri-yakininda-bombali-teror-saldirisi#> Erişim Tarihi: 13.05.2019.
- 36 Sputnik, "Suruç'ta ölü sayısı 32'ye yükseldi: 'Saldırını canlı bomba gerçekleştirdi'", 20.07.2015 <https://tr.sputniknews.com/turkiye/201507201016627242/> Erişim Tarihi: 13.05.2019.
- 37 Dal, a.g.m., s.222-223.
- 38 Hürriyet, "CNNTürk Özel Dosya: 6-8 Ekim olaylarında ne olmuştur?", 17.06.2018, <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/cnnturk-ozel-dosya-6-8-ekim-olaylarında-ne-olmuştur-40869376> Erişim Tarihi: 10.05.2019.
- 39 Aysel Şebnem Tunç, "Mülteci Davranışı Ve Toplumsal Etkileri: Türkiye'deki Suriyelilere İlişkin Bir Değerlendirme", *TESAM Akademi Dergisi*, 2/2, s. 32.

büyük mülteci krizine neden olmuştur. Gelinen noktada, yaklaşık iki milyondan fazlası çocuk olmak üzere, beş milyondan fazla Suriyeli mültecinin varlığı raporlarla tespit edilmiştir.⁴⁰ Suriyeli mülteciler sorunu Türkiye özelinde değerlendirilecek olursa, 2012 itibariyle, ilk etapta savaştan kaçan beş bine yakın Suriye vatandaşı, mülteci olarak Türkiye'ye kabul edilmiş ve bu sayı katlanarak devam etmiştir. Mayıs 2019 itibariyle, geçici koruma kapsamında, kayıtlı Suriyeli mülteci sayısı üç milyondan fazladır.⁴¹ Suriyeli mültecilere yönelik Türkiye'nin izlemiş olduğu "açık kapı" politikası çerçevesinde Türkiye'ye giriş yapan hiçbir Suriyeli geri gönderilmemiş ve "geçici koruma statüsü" verilmiştir. Bu noktada, Suriyeli mültecilerin ekonomik maliyeti de dikkat çekici niteliktedir. Buna göre, Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın ifade ettiği üzere, Türkiye'nin Suriyeli mültecilere otuz beş milyar dolar kaynak aktardığı da bir gerçektir.⁴² Dolayısıyla mülteci krizi, özellikle Türkiye'nin Suriye'ye müdahalesinde önemli bir diğer motivasyon kaynağıdır.

Türkiye'nin Müdahale Yöntemleri

Türkiye'nin, üçüncü taraf aktör olarak, Suriye iç savaşına müdahale etme yöntemleri dönemsel koşullara ve zamana bağlı olarak farklılık göstermektedir. Bu çerçeveden bakıldığında, çatışmanın şiddetinin artması ve buna bağlı olarak koşulların değişmesi Türkiye'nin müdahale yöntemlerini değiştirmede etkili olmuştur. Arap ayaklanmalarının Suriye'ye sıçradığı ilk dönemde Türkiye'nin ne şekilde tepki vereceği merak uyandırmıştır. Bu merakın arkasındaki temel neden, Türkiye'nin son dönemde Suriye ile olan ikili ilişkilerini tarihi, kültürel ve toplumsal bağlar çerçevesinde geliştirmesi ve atılan somut adımlardır. Ocak 2011 itibariyle bölgede hissedilmeye başlanan protestoların henüz çatışmaya dönmediği *istikrarlı barış* aşamasında, Türkiye'nin Şam rejiminden yana herhangi bir endişesinin olmadığı görülmektedir. Bu dönemde, Türk karar alıcılarının tarihsel bağları vurgulaması ve geçmişten gelen olumsuz anıların bir tarafa bırakıldığı ifade edilmesi, Suriye ile ilgili iyimserliği yansıtmaktadır.⁴³ Türkiye'nin bu tavırının en somut göstergesi, dönemin Başbakanı Erdoğan'ın, Türkiye ile Suriye arasında yapılacak Asi Dostluk Barajının temel atma töreninde yapmış olduğu konuşmadır.⁴⁴ Bu noktadan bakıldığında, Ankara'nın

40 UNCHR, Critical funding needs - Syrian refugees", Rapor, 30.04.2018, <https://data2.unhcr.org/en/documents/download/63395> Erişim Tarihi: 11.05.2019.

41 T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Resmi İnternet Sayfası, "Yıllara Göre Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler", 21.03.2019, http://www.goc.gov.tr/icerik3/gecici-koruma_363_378_4713 Erişim Tarihi: 26.03.2019.

42 Yeniçağ, "Cumhurbaşkanı Erdoğan, Suriyeliler için harcanan parayı açıkladı", 28.01.2019 <https://www.yenicaggazetesi.com.tr/cumhurbaskani-erdogan-suriyeliler-icin-harcanan-parayi-acikladi-221765h.htm> Erişim Tarihi: 11.05.2019.

43 Nebi Miş, "Suriye 2011", *Ortadoğu Yılığ 2011*, Kemal İnat-Muhittin Ataman-Fuat Aydın-Bilal Yıldırım (ed), Açılım Kitap, İstanbul 2012, s.272.

44 Başbakan Erdoğan, Türkiye'nin bölgede barış ve huzurdan yana olduğunu vurgulaması ve Suriye ne kadar huzurlu olursa Türkiye'nin de o kadar huzurlu olacağını belirtmiştir. NTV, "Erdo-

Geri

Akademik
Bakış

113

Cilt 13
Sayı 25
Kış 2019

tavrının tarafsızlık düzeyinde olduğu ve herhangi bir müdahalesinin bulunmadığı görülmektedir. Türkiye'nin izlemiş olduğu mevcut politikada, son dönemde kurmuş olduğu yakın dostluk ilişkisinin yanı sıra dönemin koşullarının da önemli etkisi bulunmaktadır. Buna göre, dağınık ve örgütsüz bir yapı sergileyen protestocuların önceliği ekonomik ve siyasi taleplerdir. Dolayısıyla, bu dönemde protestocuların talepleri Şam rejiminin yönetimden uzaklaşması değil, reformların hayata geçirilmesidir. Ayrıca, Suriye Devlet Başkanı Esad da siyasi ve ekonomik reformları bir an önce hayata geçireceğine dair Wall Street Journal gibi dergilere mülakatlar vermiştir.⁴⁵ Genel durumun henüz çok erken bir safhada olması ve Esad'ın mevcut tavrı, Türkiye'nin bu dönemde süreci yakından izlemesini gerektirmiştir. Diğer taraftan, uluslararası ve bölgesel aktörlerin, daha çok Tunus, Mısır ve Libya gibi ülkelerde yaşanan gelişmelere yoğunlaştığı görülmektedir. Bu ülkelere uluslararası bir müdahalenin gerçekleşip gerçekleşmeyeceğinin tartışıldığı bir aşamada, protestoların zayıf ve dağınık olduğu Suriye öncelik sahasını oluşturmamaktadır.

Barışçıl protestolar şeklinde genişleyen siyasi ve toplumsal hareketin, Mart 2011 itibarıyla Suriye'yi bütünüyle etkisi altına alması olayların gidişatını belirlemede etkili olmuştur. Suriye çatışma döngüsünün ikinci aşaması olan *istikrarsız barış* döneminde, Türkiye'nin Esad rejimini uyarmaya başladığı ve reform çağrılarında bulunduğu gözlenmektedir. Bu çerçevede, taraflar arası bir dizi görüşme gerçekleşmiş ve halk hareketlerine demokratik yollardan çözüm arayışları geliştirilmeye çalışılmıştır. Süreç içerisinde Türkiye'nin öncelikli yaklaşımı, Suriye yönetimini demokratikleşme adımları atmaya yönelik cesaretlendirmektir. Dolayısıyla, Türk karar alıcılarının soruna çözüm bulma politikası, Şam rejimini reform yapmaya ikna etme ve Suriye'yi yapısal reformlar çerçevesinde içten dönüştürmeye yardımcı olma düzeyindedir. Taraflar arası anlaşmazlığın düşük yoğunlukta olduğu bu aşamada, Dışişleri Bakanlığı ve MİT Müsteşarlığı düzeyinde Şam'a ziyaretlerin gerçekleştirilmesi⁴⁶ örneği başta olmak üzere Türkiye'nin uyguladığı yoğun diplomatik görüşmeler, üçüncü taraf müdahale yöntemlerinden olan tarafsız arabuluculuk faaliyetleri temelinde açıklanabilir.⁴⁷ Türkiye'nin bölgesel ilişkiler düzeyinde soruna yaklaştığı açık bir biçimde görülmekle birlikte, bu süreçte, arabuluculuk faaliyetlerine odaklanan ilk aktörlerden birisinin Türkiye olması da ayrıca önemlidir. Burada, Türkiye'nin bölgeye yönelik benimsediği diyalog ve işbirliği yaklaşımının etkisi önemli ol-

ğan: 6 hedeften biri tamam", 06.02.2011, <https://www.ntv.com.tr/turkiye/erdogan-6-hedeften-biri-tamam,9wUVm0RFwU2NiLC5ErY8nA> Erişim Tarihi: 14.05.2019.

45 NTV, "O da reform sözü verdi", 31.01.2011, <https://www.ntv.com.tr/dunya/o-da-reform-sozu-verdi,ChmviyLyBkGxFp9ZenVvKHA> Erişim Tarihi: 14.05.2019.

46 The New York Times, "Turkish Minister and Other Envoys Press Syrian Leader", 09.08.2011, https://www.nytimes.com/2011/08/10/world/middleeast/10syria.html?_r=0 Erişim Tarihi: 26.03.2019.

47 Ziya Öniş, "Turkey and the Arab Spring: Between Ethics and Self-Interest", *Insight Turkey*, 14/3, Yaz 2012, s. 53.

Görüş

Akademik
Bakış

114

Cilt 13
Sayı 25
Kış 2019

makla birlikte, iç dinamikler ile bölgesel ve uluslararası aktörlerin tutumları da belirleyici olmuştur. Buna göre, Ortadoğu bölgesinde süregelen eş zamanlı krizlerin tamamına aynı anda müdahalede bulunmanın mümkün olamayacağı göz önüne alındığında, uluslararası ve bölgesel aktörler için sınırlı kapasite ile belirli krizlerin öncelikli olduğu ortadadır. Ancak bu durum, Suriye'ye yönelik hiçbir müdahalenin gerçekleşmediği anlamına da gelmemektedir. Buna göre, ABD ve AB'nin Suriye'ye ekonomik yaptırım kararı alması, üçüncü taraf aktörlerin müdahale yöntemlerinden ekonomik tehdit yoluyla müdahale olarak ifade edilebilir.⁴⁸ İç dinamikler açısından bakıldığında, Suriye yönetiminin reform programlarını uygulamadaki isteksizliği ve protestoları sert biçimde bastırma girişimleri, protestoların yayılmasını beraberinde getirmekle birlikte, muhalefetin de örgütlenme çalışmaları başlatmasına neden olmuştur. Her ne kadar, Türkiye bu süreçte muhalefet yapısıyla resmi bir temas gerçekleştirilmemiş olsa da İstanbul ve Antalya başta olmak üzere Suriyeli muhaliflerin toplantılar yapmasında engelleyici bir tutum takınmamıştır. Burada, üçüncü taraf aktör olarak Türkiye'nin bir fayda-maliyet analizi yaptığı ve ikilemde kaldığı açıkça görülebilir. Buna göre, sürecin henüz açık çatışmaya dönüşmediği ve protestolar temelinde ilerlediği bir aşamasında, Türkiye'nin protestoculara aktif destek vermesi, bölgedeki ekonomik çıkarlarını riske atmasını da beraberinde getirebilirdi. Diğer taraftan, büyük bir direniş döneminde Türkiye'nin mevcut otoriter rejiminden yana tavır alması da yükselen bölgesel güç ve model ülke olma yolunda imajını zedeleyebilirdi.⁴⁹ Böyle bir ortamda, Türkiye ilk olarak mevcut yönetiminin temel parametrelerini dışlamadan siyasi ve ekonomik reformların gerçekleştirilmesine katkı sunmayı hedeflemiştir. Burada, otoriter yönetim anlayışına sahip Suriye'nin demokrasiye geçiş aşamasında, aktif rol üstlenen bir Türkiye'nin bölgede daha güçlü olacağı inancı yer almaktadır. Diğer taraftan, 29 Nisan 2011 tarihinde Türkiye'ye ilk Suriyeli mülteci kafilesinin gelmesi⁵⁰ ve bu andan itibaren sayılarının giderek artması Türkiye'nin aktif rol almasında önemli bir itici güç olmuştur. Suriyeli mültecilerin bu durumu, Türkiye'nin dış politika hamlelerinde etkili olmakla birlikte çatışmanın sınırları aşabileceği ihtimalini göstermesi bakımından da önemlidir.

Çatışma durumunun giderek yoğunluğunu arttırması ve *açık çatışma* halini almasıyla Türkiye'nin de tarafsızlığı ve arabuluculuk girişimleri sekteye uğramış, bu aşamadan itibaren bölgeye yönelik yaklaşımında değişim söz konusu olmuştur. Yaşanan bu süreç, Türkiye'nin Eylül 2011'e kadar sürdürdüğü tarafsız arabuluculuk faaliyetlerinin başarıyla sonuçlanmadığını göstermesi bakımından dikkate değer bir gelişmedir.⁵¹ Bundan sonraki aşamada Ankara'nın tavrı,

48 Miş, a.g.m., s.266-287.

49 Öniş, a.g.m., s.208.

50 Erol Özdemir, Suriyeli Mülteciler Krizinin Türkiye'ye Etkileri, *ANKASAM Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları*, 1/3, Aralık 2017, s.123.

51 Pınar Akpınar, The Limits Of Mediation In The Arab Spring: The Case Of Syria, *Third World Quarterly*, 37/12,2016, s.2290.

Görüş

Akademik
Bakış

115

Cilt 13
Sayı 25
Kış 2019

Suriye rejiminin değişmesi ve bu değişiklik sonrasında Suriye'yi kimin yöneteceği temelinde şekillenmiştir. Türkiye'nin bu yönde bir politika değişikliğine gitmesinde Şam rejiminin uyguladığı sert müdahale yöntemlerinin yanı sıra, Ankara Hükümeti'nin tavsiyelerine Esad yönetiminin uymaması ve artan uluslararası baskıların da katkısı büyüktür. Esad rejiminin yönetimden uzaklaşması temelinde politik hamlelerini geliştiren Türkiye, bu noktada ekonomik ve askeri yaptırımlar aracılığıyla daha çok dolaylı yönden müdahalede bulunmayı tercih etmiştir. Türkiye'nin izlediği mevcut politikada, Esad yönetiminin uygulamaları ve muhaliflerin örgütlenme çabalarının yanı sıra ABD başta olmak üzere Batılı ülkelerin tutumları ile Arap Birliği'nin aktif politikasının etkisi önemlidir. Buna göre, 21 Eylül 2011'de Erdoğan ile Obama arasında Washington'da gerçekleşen görüşme sonrası, her iki ülke liderinin de Suriye'ye yönelik yaptırımların arttırılmasına ilişkin ortak mutabakata vardıklarını açıklaması, Türkiye'nin de yaptırım sürecine dâhil olduğunu göstermesi bakımından dikkat çekicidir.⁵² Böylece Türkiye, ilk olarak bölgeye askeri malzeme taşıyan tüm uçaklara hava sahasını kapatarak askeri yaptırım tekniğini kullanmıştır.⁵³ Ancak, mevcut yönetimin çok sınırlı bir alanı kapsamaması, etkisinin düşük olması ve sadece uyarı niteliği taşıması, Türkiye'nin stratejisini genişletmesini gerektirmiştir. Bu noktada, Esad rejimi üzerinde baskı kurulması gerektiği yönünde politikasını şekillendiren Türkiye'ye beklediği desteğin Arap Birliği'nden gelmesi önemli bir diğer noktadır. Buna göre Arap Birliği'nin, Suriye'nin üyeliğini 13 Kasım 2011'de askıya alması ve ardından Şam rejimine siyasi ve ekonomik yaptırımları uygulamayı kararlaştırması, Türkiye'yi rahatlatmakla kalmamış, aynı zamanda Batılı ülkelerin daha etkili politika üretmelerinin de önünü açmıştır.⁵⁴ Arap Birliği'nin sürece bu yönde dâhil olmasının ardından, 22 Kasım'da dönemin Başbakanı Erdoğan Esad'a çekilme çağrısı yapmış⁵⁵ ve akabinde ekonomik ve siyasi yaptırımları gündeme getirmiştir. Böylece, hava sahasını kapatmanın yanında, Türkiye Kasım 2011'den itibaren ekonomik yaptırımları da devreye sokmuştur.⁵⁶

52 Miş, *a.g.m.*, s.281.

53 Milliyet, "Erdoğan Suriye'ye ilk cezayı kesti", 22.09.2011, <http://www.milliyet.com.tr/erdogan-suriye-ye-ilk-cezayi-kesti--siyaset-1441752/> Erişim Tarihi: 16.05.2019.

54 Müjge Küçükkeleş, "Arap Birliği'nin Suriye Politikası", SETA Analiz, Mart 2012, s.10.; Bloomberg, "Arap Birliği Suriye'nin üyeliğini askıya aldı", 13.11.2011, <https://www.bloomberght.com/haberler/haber/1013587-arap-birligi-suriyenin-uyeligini-askiya-aldi> Erişim Tarihi: 26.03.2019.

55 Hürriyet, "Erdoğan'dan Esad'a: Artık o koltuktan çekil", 22.11.2011, <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/erdogandan-esada-artik-o-koltuktan-cekil-19301665> Erişim Tarihi: 16.05.2019.

56 Buna göre, Suriye Merkez Bankası ile olan tüm finansal ilişkilerin askıya alınması başta olmak üzere, Suriye Hükümeti'nin finansal varlıklarını dondurma ve Suriye ile imzalamış olduğu işbirliği anlaşmasını durdurma dâhil dokuz maddelik yaptırım kararı açıklanmıştır. Ayrıntılı bilgi için bakınız: T.C. Dışişleri Bakanlığı Resmi İnternet Sayfası, "Sayın Bakanımızın Suriye Yönetimine Yönelik Olarak Kararlaştırılan Önlemler Hakkındaki Basın Açıklaması", 30.11.2011; <http://www.mfa.gov.tr/sayin-bakanimizin-suriye-yonetimine-yonelik-olarak-kararlastirilan-onlemler-hakkindaki-basin-aciklamasi.tr.mfa> Erişim Tarihi: 16.05.2019; Rabie Nasser- Zaki Mehch- Khalid Abu Ismail, 'Socioeconomic roots and impact of the Syria crisis', *Syria Center for Policy Research*, January 2013, s.62.

Gelinen bu aşamada, Türkiye'nin ekonomik ve siyasi yaptırımları uygulamaya koyması, Şam rejimine uyarı vermenin ötesinde bir anlam taşımaktadır. Buna göre, çatışma sahasına mevcut yöntemlerle müdahalede bulunan Türkiye, rejim tarafını ekonomik ve askeri yönden baskılayarak zor durumda bırakmayı ve böylece Şam yönetimine maliyetler yaratarak sürekli tırmanışta olan şiddet sarmalına son vermeyi amaçlamıştır. Diğer taraftan, Türkiye'nin Arap Birliği, ABD gibi diğer üçüncü taraf aktörlerle eş zamanlı bir biçimde ekonomik ve siyasi yaptırım kararı alması üçüncü taraf aktörler arası etkileşimi göstermesi bakımından da dikkate değerdir.

Suriye'de yaşanan gelişmelerin iç dinamikleri aşması, bölgesel düzeyde de bunalımı beraberinde getirmiş ve böylece Türkiye, mevcut politikasını revize ederek, dış politikasını "sürecin nasıl yönetileceği" şeklinde belirlemiştir. Türkiye'nin yaklaşımında Esad rejiminin yönetimden uzaklaşacağına olan inancın yanı sıra, Libya'da yaşanan süreçte edindiği tecrübelerin de etkisi bulunmaktadır.⁵⁷ Bu noktadan itibaren, Ankara Hükümeti'nin bölgede daha aktif rol oynama eğiliminde olduğu gözlenmektedir. Çatışma döngüsünde *kriz* olarak tanımlanan bu aşamasında, Türkiye'nin Suriye'ye yönelik izlediği stratejinin en dikkat çekici yanı bölgesel sahiplenmedir. Buna göre, Ankara Hükümeti Suriye ile ilgili gelişmeleri en üst düzeyde sahiplenme yolunu tercih etmiş ve stratejisini bu yönde şekillendirmiştir. Burada, özellikle uluslararası ve bölgesel aktörlerin harekete geçirilmesi ve Suriyeli muhalif grupların bir araya getirilmesinde kolaylaştırıcı rol oynanması önemli noktalardır.⁵⁸ Buna göre, Suriyeli muhaliflere açıkça desteğini gösteren Türkiye'nin bu konuda uluslararası toplumun desteğini almaya çalıştığı gözlenmektedir.⁵⁹ Bu aşamada, Türkiye'nin müdahale yöntemi, çatışmanın birincil aktörlerinden olan muhalif grubun fiili desteklenmesidir. Türkiye gibi üçüncü taraf bir aktörün zayıf olan tarafa destek sağlaması, taraflar arası uzlaşma olasılığını artırıcı nitelikte olabilmektedir. Dolayısıyla, sert askeri müdahalelerle muhalifleri bastırmaya çalışan, talep edilen reformları hayata geçirmeyen ve insanlık dramının yaşanmasına neden olan Esad yönetimine karşı Türkiye'nin muhalifleri desteklemesi ve bu sayede çatışmanın gidişatına dolaylı olarak yön vermeye çalışması anlamlıdır. Burada Türkiye, çok fazla risk almadan çatışmayı çözmeyi amaçlamıştır.⁶⁰ Bu süreçte her ne kadar Türkiye askeri müdahaleyi zaman zaman dile getirmiş olsa da

57 Akpınar, a.g.m. s.2290.

58 Nebi Miş, "Suriye 2012", *Ortadoğu Yıllığı 2012*, Kemal İnat-Muhittin Ataman (ed), Açılım Kitap, İstanbul 2013, s. 233-234.

59 Bu bağlamda, örneğin, Türkiye, Suriye'nin Dostları toplantılarında aktif rol üstlenmiş, Arap Birliği ve Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'ndaki toplantılarda Esad rejimine karşı Suriye muhalefetine desteklemeyi sürdürmüş ve bu sayede Suriye'ye yönelik uluslararası baskıyı arttırmaya çalışmıştır. Kemal İnat, "Türkiye'nin Ortadoğu Politikası", *Ortadoğu Yıllığı 2012*, Kemal İnat-Muhittin Ataman (ed), Açılım Kitap, İstanbul 2013, s. 11.

60 Pınar Akpınar, "Mediation as a Foreign Policy Tool in the Arab Spring: Turkey, Qatar and Iran", *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*, 17:3, 2015, s. 257.

geniş çaplı tek taraflı bir müdahaleden yana taraf olmamış, daha çok vekâlet savaşı olarak da nitelendirilen, iç aktörler üzerinden süreci yönetmeyi tercih etmiştir.⁶¹

Çatışmaların şiddetinin arttığı ve iç savaşa dönüştüğü 2012 yılının ikinci yarısından itibaren Türkiye açısından da durum daha bir karmaşık hal almıştır. Daha açık bir ifadeyle, Suriye’de çatışmaların şiddetinin yoğunlaşmasıyla birlikte, Türkiye’nin sınır güvenliğinde sorunların baş göstermesi, terör saldırılarındaki artış, iç savaş ortamından kaçan mültecilerin büyük bir çoğunluğunun Türkiye’ye sığınması ve dış ticarete yaşanan olumsuz gelişmeler, Türkiye’nin güvenlik denkleminde sorunlar yaratmıştır. Çatışma döngüsünün *savaş* aşamasında, Türkiye’nin öncelikli hedefi, şiddetin sınırları aşıp, yayılmasını önleme şeklindedir. Ancak, iç savaşın bu erken evresinde, Türkiye’nin geniş çaplı tek taraflı bir askeri müdahaleden yana olmadığı da ortadadır. Suriye tarafından Türk jetinin düşürülmesi sonrası angajman kurallarının değiştirilmesi⁶² veya Suriye ordusunun ateşlediği top mermisinin Akçakale’ye düşmesinin ardından hükümete sınır ötesi operasyon yetkisi veren tezkere⁶³ kararlarında olduğu gibi, Türkiye’nin askeri yaptırımlarda önceliği daha çok savunma odaklı olmuştur. Dolayısıyla, bu süreçte Türkiye, Suriye’ye yönelik askeri bir müdahalenin BM veya NATO liderliğindeki koalisyon güçleri temelinde, çok taraflı müdahale şeklinde olabileceğini savunmuştur.⁶⁴ Ancak, iç savaşın ilk aşamasında Türkiye’nin ifade ettiği şekilde BM nezdinde çok taraflı bir askeri müdahale gerçekleşmemiştir. Böyle bir müdahalenin gerçekleşmeyişinin en önemli gerekçesi ise Rusya ve Çin’in tavrıdır. Bu noktada, her iki ülke de Esad rejimine yönelik BMGK karar sürecini veto ederek diplomatik kazanım sağlamakla kalmamış, aynı zamanda rejime silah temininde bulunarak askeri düzeyde dolaylı yönden destek vermiştir.⁶⁵ Dolayısıyla, Türkiye’nin öne sürdüğü çok taraflı askeri müdahale ile Esad rejiminin yönetimden uzaklaşması koşullar gereği mümkün olmamıştır. Burada, ABD başta olmak üzere Batılı ülkelerin çok aktif bir biçimde sürece dâhil olmamasının da payı yadsınamayacak derecededir. İç savaşın bu aşamasında askeri bir müdahalenin daha sorunlu olacağına inanan Batılı ülkeler, Libya’dan farklı olarak, Suriye sahasında daha az istekli olmuşlardır. Bu durumun gelişmesinde, Esad’ın Rus yapımı hava savunma sistemi-

61 Christopher Phillips, “After the Arab Spring: Power Shift in the Middle East?: Syria’s Bloody Arab Spring”, *IDEAS Report*, Nicholas Kitchen (ed), SR011, LSE IDEAS., London School of Economics and Political Science, London 2012, s.172.

62 Gazete Vatan, “‘Angajman kuralları değişti’ ne demek?”, 26.06.2012, <http://www.gazetevatan.com/-angajman-kurallari-degisti--ne-demek--460542-gundem/> Erişim Tarihi: 16.05.2019.

63 NTV, “Suriye tezkeresi Meclis’ten geçti”, 04.10.2012, <https://www.ntv.com.tr/turkiye/suriye-tezkeresi-meclisten-gecti,BN49rvkCmU2rAielEglcrg> Erişim Tarihi: 16.05.2019.

64 Phillips, a.g.m..s.173.

65 Sabrina Hoeling, *Can R2P practice what it promises? A case study on the Syrian Civil War*, Hamburg: Anchor Academic Publishing, 2015, s.45.

nin güçlü olmasının yanı sıra, çeşitli bölgelere dağılmış kalabalık nüfus yapısının da etkisi bulunmaktadır.⁶⁶

2014 yılına gelindiğinde ise Suriye'de yaşanan gelişmeler değişim göstermeye başlamış ve oluşan yeni koşullar Türkiye de dâhil olmak üzere tüm tarafları derinden etkilemiştir. Buna göre, Suriye muhalefesinde yaşanan bölünmeler, DAEŞ'in beklenmeyen yükselişi ve etnik-mezhepsel çatışmaların görünürlüğünün artması Suriye'ye yönelik askeri bir müdahalenin varlığını gündeme getirmiştir. Burada özellikle DAEŞ'in yükselişi önemli bir kırılma noktasıdır. DAEŞ'in bölgede varlığını hissettirmesi yalnızca muhaliflerin alan kaybetmesine neden olmamış, aynı zamanda ABD başta olmak üzere Batılı ülkelerin öncelikli hedefini de değiştirmiştir. Bu noktada, Batı'nın önceliği, Esad rejiminin yönetimden uzaklaşması değil, bölgeyi etkisi altına alan terör örgütleri ile mücadele şeklinde gelişim göstermiştir. Bu çerçevede ABD, muhalifleri desteklemeye devam etmekle birlikte, 2014 yılında DAEŞ ile mücadele kapsamında koalisyon gücünün hava operasyonlarına öncülük ederek, çatışma sahasına doğrudan askeri müdahalede bulunmuştur.⁶⁷ Sürecin bu evresinde Türkiye ise koalisyon güçlerine insani yardım düzeyinde destek vererek ekonomik müdahale yöntemini devam ettirmiştir.⁶⁸ Türkiye'nin temkinli yaklaşımının temel nedenleri arasında, çatışma sahasında kendi stratejisini belirleme arzusu ve ABD'nin Şam rejimine yönelik tutumundaki belirsizlik yer almaktadır. Bu noktadan bakıldığında, Meclis'te kabul edilen tezkere kararında da görülebileceği gibi, Türkiye'nin terör örgütlerine karşı bölgede aktif bir mücadele stratejisi başlattığı gözlenmektedir.⁶⁹ Ancak Türkiye'nin bu mücadelesi, Batılı müttefikleri açısından memnuniyetle karşılanmamış ve Suriye'ye yönelik politikasında Türkiye'nin yalnızlaşmasını da beraberinde getirmiştir. Dolayısıyla, Türkiye'nin, mevcut politikasına ilişkin Batılı müttefiklerinden gerekli desteği göremediği anlaşılmaktadır. Burada Türkiye'nin ABD başta olmak üzere Batılı müttefikleri ile arasında önceliklerin farklılaşması durumu söz konusudur. Buna göre, radikal grupların ve terör örgütlerinin bölgede güçlerini arttırması, Esad'ın yönetimden uzaklaşmasıyla oluşacak otorite boşluğunun daha çok kaos yaratacağı düşüncesinin hâkim olmasına neden olmuştur. Bu süreçte, Türkiye ise sorunun ana kaynağı olarak Esad rejimini görmeye devam ederek konumunu net bir biçimde tanımlamıştır.⁷⁰ Diğer taraftan, Türkiye ile Batılı müttefikler arasında en somut farklılaşma YPG/PYD terör örgütü temelinde şe-

66 Phillips, a.g.m.s.170.

67 Military Times, A look at US involvement in Syria's civil war, 19.12.2018, <https://www.militarytimes.com/news/your-military/2018/12/19/a-look-at-us-involvement-in-syrias-civil-war/> Erişim Tarihi: 16.05.2019.

68 Aljazeera Türk, "Türkiye imzalamadı", 12.09.2014, <http://www.aljazeera.com.tr/haber/turkiye-imzalamadi> Erişim Tarihi: 16.05.2019.

69 BBC, "Suriye-Irak tezkeresi TBMM'de kabul edildi", 02.10.2014, https://www.bbc.com/turkce/haberler/2014/10/141002_tezkere_canli Erişim Tarihi: 16.05.2019.

70 Miş, "Suriye 2012", s.182.

Görüş

Akademik
Bakış

119

Cilt 13
Sayı 25
Kış 2019

killenmektedir. Buna göre, Türkiye açısından PKK terör örgütünün bölgedeki uzantısı olan YPG/PYD, ABD başta olmak üzere Batı ülkeleri tarafından DAEŞ ile mücadelede en etkili aktör olarak görülmüş ve dolayısıyla mevcut durum Türkiye'nin müttefiklik çerçevesinde geliştirdiği ilişkilerin sorgulanmasını da beraberinde getirmiştir.⁷¹

Diğer taraftan, bu süreçte YPG/PYD terör örgütünün sadece ABD ile dirsek temasında bulunmadığı, Şam rejimi, Rusya ve İran ile de yakın ilişki içerisinde olduğu bilinen bir gerçektir. Bahsi geçen tüm bu aktörler için PYD/YPG terör örgütü, DAEŞ ile mücadele kapsamında bölgede önemli bir aktör olarak algılanmaktadır. Bununla birlikte, ABD, Rusya ve İran'ın YPG/PYD ile ilişkisi farklı çıkarlar temelinde şekillenmektedir. Buna göre, bölgedeki mevcut çıkarlarını koruma arzusunda olan Rusya'nın, YPG/PYD terör örgütü üzerindeki etkinliğini koruma isteğinin altında yatan temel nedenlere bakıldığında YPG/PYD'nin tamamen ABD'nin etki sahasına girmesini engelleme ve Türkiye ile Suriye'ye yönelik bir dış politika aracı olarak kullanma olguları göze çarpmaktadır. Burada, YPG/PYD terör örgütünün Esad rejimi ile işbirliği yapma isteği de Rusya açısından önemli olmuştur. Ancak, Rusya'nın YPG/PYD'ye yönelik tutumu Washington yönetimininki gibi değildir. Daha açık bir ifadeyle, Rusya, askeri yardım düzeyinde YPG/PYD terör örgütünü ABD kadar desteklememektedir.⁷² İran ise YPG/PYD ile ilişkisini, Türkiye'nin dengelenmesinde bir unsur olarak görmektedir. Ayrıca, Türkiye'nin Katar ve Suudi Arabistan ile birlikte Şam rejimine karşı hareket etmesi, İran'ın YPG/PYD'yle ilişkisinin daha da yoğunlaşmasına imkân sağlamıştır. Ancak, güvenlik temelli endişeleri nedeniyle, İran'ın da YPG/PYD ile ilişkisi ABD düzeyinde gelişmemiştir.⁷³

Suriye çatışma sahasında gelişen bu dinamiklerden hareketle, terör örgütlerinin bölgede alan kazanması Türkiye'nin iç ve dış güvenlik tehditlerini de beraberinde getirmiştir. Burada, özellikle YPG/PYD'ye yapılan askeri yardımların PKK terör örgütünün eline geçmesi⁷⁴ ve YPG/PYD'ye sağlanan uluslararası desteğin PKK'nın özgüvenini yerine getirmesi ile eylemlerine yeniden başla-

71 Doruk Ergun, "External Actors and VNSAs: An analysis of the United States and Russia, ISIS and PYD/YPG", *Violent Non-State Actors and the Syrian Civil War: The ISIS and YPG Cases*, Ö. Z. Oktav- E. P. Dal- A. M. Kurşun (ed.), Springer, 2018, s.164-166.

72 Ibid, s.162-167.

73 Suriye'nin kuzeyinde YPG/PYD'nin alan kazanması, Tahran yönetimini de rahatsız eden bir durumdur. Çünkü İran, YPG/PYD sahasının, ABD başta olmak üzere, Batı ülkelerinin bölgedeki çıkarları için bir üs niteliği görebileceğinden endişe etmektedir. Ayrıca, YPG/PYD terör örgütü bünyesinde Suriye'nin kuzeyinde bir sözde özerklik ilan edilmesi, İran'da yaşayan Kürt nüfusu etkileyebilir ve böylece İran'ın da ülke bütünlüğü tehlikeye düşebilir. Zeynep Özden Oktav, "Understanding Iran's Approach to Violent Non-state Actors: The ISIS and YPG Cases", *Violent Non-State Actors and the Syrian Civil War: The ISIS and YPG Cases*, Ö. Z. Oktav- E. P. Dal- A. M. Kurşun (ed.), Springer, 2018, s. 206-207.

74 Milliyet, "ABD'nin YPG'ye verdiği o silah PKK'dan çıktı!", 12.09.2016, <http://www.milliyet.com.tr/abd-nin-ypg-ye-verdigi-o-silah-gundem-2310131/> Erişim Tarihi: 10.05.2019.

ması öne çıkan unsurlardır.⁷⁵ Türkiye'nin içinde bulunduğu böyle bir dönemde, Rusya ile uçak krizi yaşaması da dış politikada sancılı bir dönem geçirmesinde etkili olmuştur.⁷⁶ Bu doğrultuda, Suriye politikasında ve terörle mücadele alanında Batılı ülkelerle anlaşmazlıkların sürdüğü bu safhada, Rusya ile de ilişkilerin kriz boyutuna tırmanması, Türkiye'nin hareket yeteneğini önemli ölçüde daraltmıştır.

2015 yılının ikinci yarısına gelindiğinde, Rusya'nın DAEŞ ile mücadele kapsamında Suriye'ye doğrudan askeri müdahale gerçekleştirmesi çatışmanın dönüm noktalarından birisini oluşturması bakımından önemlidir.⁷⁷ Buna göre, Kırım konusunda Batı'nın uyguladığı izolasyonu kırmak isteyen Rusya, aynı zamanda Orta Doğu bölgesinde Batı ülkelerinin hareket etme özgürlüğüne de meydan okuma taraftarıdır. Bu sayede, Rusya'nın bölgede alternatif bir aktör olma hedefiyle hareket ettiği görülmektedir.⁷⁸ Rusya'nın askeri müdahalesi kadar önemli bir diğer gelişme de İran ile imzalanan nükleer antlaşmadır. Antlaşma sonrası Batılı ülkeler, İran'ın bölgedeki politikalarında daha esnek olacağı ve DAEŞ ile mücadelede ortak zeminde buluşulabileceği beklentisi içine girmişlerdir. Ancak, antlaşma sonrası ekonomik yaptırımlar konusunda elini rahatlatan İran, DAEŞ ile mücadelede Şii milis grupları daha fazla desteklemiştir. Benzer şekilde, Esad rejiminin devamına yönelik de desteğini daha çok arttırdığı gözlenmiştir. Dolayısıyla, Rusya'nın askeri müdahalesi, ABD'nin yeniden tanımlanan çıkarları ve İran ile imzalanan nükleer antlaşma iç savaş dengelerinin Şam rejimi lehine gelişmesinde etkili olmuştur.⁷⁹ Bölgede oluşan mevcut yeni koşullar ile birlikte, 2015 yılının son çeyreğinde YPG/PYD terör örgütünün sahadaki alanını SDG ittifakıyla⁸⁰ genişletip, Fırat Nehri'nin batısına

75 Ozan, Suriye İç Savaşı ve Türkiye'nin Değişen Güvenlik Gündemi, Rapor No:2, ANKASAM, Ankara, Mayıs 2017, s.28.

76 Ayrıntılı bilgi için bkz. Oktay F. Tanrısever, "Türkiye-Rusya Krizinin Dinamikleri ve İkili İlişkilere Etkileri", *Bilge Strateji*, 8/ 14, Bahar 2016, s.7-17.

77 Rusya'nın müdahale etmesinde, DAEŞ ile mücadele ve İsrail'in güvenliği çerçevesinde ABD'nin bölge çıkarlarını yeniden tanımlamasının yanı sıra, İran'ın askeri müdahalede yetersiz kalmasının da payı büyüktür. Ayrıca, Ukrayna-Kırım Krizi'nin Batı ile Rusya arasında ciddi bir kırılmaya yol açması ve bu yeni süreçte Rusya'nın konumunu güçlendirme arzusu da etkili olan bir diğer noktadır. Oğuz Çelikkol, "Suriye, Orta Doğu ve Obama, Trump yönetimleri", *Hürriyet*, 16.05.2019, <http://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/oguz-celikkol/suriye-orta-dogu-ve-obama-trump-yonetimleri-41215284> Erişim Tarihi: 20.05.2019; Mehmet Seyfettin Erol, "Ukrayna-Kırım Krizi ya da İkinci Yalta Süreci", *Karadeniz Araştırmaları*, 41, 2014, s.1-3.

78 Ergun, a.g.m., s. 159.

79 Ozan, a.g.m.,s.32-36.

80 YPG terör örgütü 11 Ekim 2015 tarihinde Süryani Askeri Konseyi, Ceyşü'l Suvar, Liva Suvar Rakka, Liva el Tahrir ve El Sanadid silahlı güçleri ile bir araya gelerek Suriye Demokratik Güçleri(SDG) isminde bir ittifak oluşturmuştur. İttifakın kurulma gerekçesi DAEŞ ile mücadele çerçevesinde açıklanırken, siyasi ve askeri şartların bu duruma neden olduğunun da altı çizilmiştir. Can Acun-Bünyamin Keskin, "PKK'nın Kuzey Suriye Örgütlenmesi: PYD-YPG", *Rapor*, 2. Baskı, SETA Yayınları, İstanbul 2017, s.29.

geçmesi⁸¹ ve DAES'in Türkiye'ye yönelik saldırılarının⁸² artması, Türkiye'nin güvenlik temelli endişelerini giderek artırmıştır.

Çatışma sahasında gelişen bu dinamikler, Türkiye'nin bölgeye yönelik müdahalesini, önleyici operasyon şeklinde geliştirmesini de beraberinde getirmiştir. Burada, özellikle Suriye iç savaşında uluslararası desteği arkasına alan YPG/PYD terör örgütünün, Mart 2016 itibarıyla, sözde Cezire, Ayn el-Arab ve Afrin kantonlarını birleştirmesi ve ardından Suriye'nin kuzeyinde sözde federasyonu ilan etmesi kritik bir noktadır.⁸³ Türkiye'nin ulusal güvenliğine yönelik tehditlerin bu boyuta ulaşması, Suriye'ye yönelik politikasının da yeni bir sürece girmesini zorunlu kılmıştır. Buna göre, Türkiye'nin dış politikası yeni güvenlik konsepti temelinde şekillenmiştir.⁸⁴ Böylece, çatışmaların önlenmesi için diplomatik yolları önceleyen Türkiye, Suriye sınırında oluşan güvenlik tehdidi neticesinde, üçüncü taraf müdahale yöntemlerinden olan doğrudan askeri müdahale seçeneğine başvurmuştur. Yeni güvenlik konsepti çerçevesinde Fırat Kalkanı ve Zeytin Dalı Harekâtlarını gerçekleştiren Türkiye'nin amacı, ulusal güvenliğe tehdit oluşturan terör unsurlarının ortadan kaldırılması ve sınır güvenliğinin sağlanmasıdır.⁸⁵ Fırat Kalkanı Harekâtı'nın (FKH) başarı ile sonuçlanması, Zeytin Dalı Harekâtı'na (ZDH) giden süreçte önemli bir gelişmedir. Buna göre, FKH yalnızca terör örgütlerine karşı yürütülen bir askeri operasyon niteliği taşımamış, aynı zamanda çatışmada etkin olan yerel ve uluslararası tüm aktörlere karşı Türkiye'nin politik hareketini de göstermiştir.⁸⁶ ZDH'na bakıldığında ise FKH'ndan daha kapsamlı bir harekât niteliği taşıdı-

81 Özdemir, a.g.m., s.204-205.

82 Türkiye'nin yeni güvenlik doktrininin, güvenlik ve dış politikada çok taraflılık olmak üzere bir-biri ile ilişkili iki boyutu olduğu söylenebilir. Buna göre, ilk olarak, Türkiye daha kararlı adımlar atmak adına güvenlik konseptini yeniden tanımlamış ve bu konsept temelinde, Türk karar alıcıları, FETÖ, PKK/PYD/YPG ve DAES gibi terör örgütleri ile mücadelede etkin ve kararlı politikalar izleneceğini vurgulamışlardır. Ayrıntılı bilgi için bkz: Murat Yeşiltaş-Ömer Behram Özdemir-Rıfat Öncel-Sibel Düz-Bilgehan Öztürk, "Sınırdaki Düşman Türkiye'nin DAİŞ ile Mücadelesi", SETA Yayınları, İstanbul, 2016.

83 Sputnik, "Türkiye'nin yeni 'komşusu': 'Rojava ve Kuzey Suriye Demokratik Federal Sistemi'", 18.03.2016, <https://tr.sputniknews.com/ortadogu/201603181021571758-suriye-turkiye-rojava-kuzey-suriye-federasyon/> Erişim Tarihi: 22.05.2019.

84 "Yeni Güvenlik Konsepti"nde güvenlik anlayışı oldukça genişletilerek, sadece askeri değil ekonomik ve sosyal sorunlar da tanımlamaya dâhil edilmiştir. T.C. Cumhurbaşkanlığı Resmi İnternet Sitesi, "Türkiye'nin Yeni Güvenlik Konsepti" Konferansında Yaptıkları Konuşma, 22.11.2016, <https://www.tccb.gov.tr/konusmalar/353/61114/turkiyenin-yeni-guvenlik-konsepti-konferansinda-yaptiklari-konusma> Erişim Tarihi: 30.03.2019.

85 CNN Türk, "MSB'den 'Fırat Kalkanı Harekâtı ve DEAŞ Terör Örgütü ile Mücadele' ile ilgili açıklama", 23.03.2019, <https://www.cnnturk.com/turkiye/msbden-firat-kalkani-harekati-ve-deas-teror-orgutu-ile-mucadele-ile-ilgili-aciklama> ; CNN Türk, "Zeytin Dalı Harekâtı nedir? Cumhurbaşkanlığı yanıtladı", 28.01.2018, <https://www.cnnturk.com/turkiye/zeytin-dali-harekati-nedir-cumhurbaskanligi-yanitladi?page=1> Erişim Tarihi: 22.05.2019.

86 Murat Yeşiltaş- Merve Seren-Necdet Özçelik, "Fırat Kalkanı Harekâtı: Harekâtın İcrası, İstikrarın Tesisi Ve Alınan Dersler", *Rapor*, SETA Yayınları, İstanbul, 2017, s.49

ğı söylenebilir.⁸⁷ ZDH'na giden süreçte, özellikle ABD liderliğindeki koalisyon güçlerinin, Suriye'deki müttefikleriyle birlikte Fırat Nehri Vadisi boyunca sınır koruma gücü oluşturacağı ve bu yapının SDG komutası altında görev alacağı yönündeki açıklamalar önemli gelişmelerdir. ABD kanadından gelen bu açıklamalar üzerine, gerekli tedbirlerin alınacağını ve her türlü müdahale hakkının mahfuz olduğunu ifade eden Türkiye, hazırlıkların tamamlanmasının ardından, bölgeye askeri müdahaleyi gerçekleştirmiştir.⁸⁸

Diğer taraftan, Türkiye'nin bu süreçte yalnızca doğrudan askeri müdahale gerçekleştirmedeği, yoğun askeri eğitim programı da başlatarak dolaylı askeri müdahale yöntemlerine de devam ettiği bilinmektedir.⁸⁹ Bu anlamda, ABD'nin YPG/PYD terör örgütüne, askeri eğitim ve danışmanlık başta olmak üzere açık destek sağlamasına karşılık, Türk Silahlı Kuvvetleri'nin (TSK) ÖSO gruplarına destek verdiği gözlenmektedir. Burada ABD, YPG/PYD terör örgütünü yerel vekil olarak kullanmayı tercih ederken, Türkiye eğit-donat-birlikte savaş tekniği çerçevesinde programını yürütmüştür. Bu durum, Türkiye'nin sahada askeri güç olmasının yanı sıra önemli bir aktör pozisyonunda olduğunu göstermesi bakımından oldukça dikkat çekicidir.⁹⁰

Türkiye'nin yeni güvenlik konseptinin bir diğer boyutu olan çok taraflılık anlayışıyla, Türkiye'nin, güvenlik denkleminde olduğu gibi, dış politika alanında da çok taraflı ilişkiler geliştirmeyi önceleyen bir yaklaşım benimsediği ifade edilebilir. Çok boyutlu dış politika yaklaşımı ile müttefiklik ilişkisini arttırmayı hedefleyen Türkiye, bu sayede hareket kabiliyetini arttırmayı amaçlamıştır. Burada Türkiye'nin öncelikli olarak Rusya ile bozulan ilişkileri düzeltme çabası içerisine girdiği ve bunda da başarılı olduğu söylenebilir. Rusya ile normalleşen ilişkiler Suriye'deki çatışmaların çözümüne yönelik yürütülen müzakere sürecine de yansdığı görülmektedir.⁹¹ Suriye sahasında yalnızca ABD ile işbirliği yapmanın ulusal çıkarları ile uyumlu olmadığı düşüncesinde olan Türkiye'nin,

87 CNN Türk, "Zeytin Dalı Harekati nedir? Cumhurbaşkanlığı yanıtladı", 28.01.2018, <https://www.cnnturk.com/turkiye/zeytin-dali-harekati-nedir-cumhurbaskanligi-yanitladi?page=1> Erişim Tarihi: 22.05.2019.

88 BBC, "ABD, SDG ile birlikte Türkiye ve Irak sınırında sınır koruma gücü oluşturuyor", 14.01.2018, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-42682708>; BBC, "Erdoğan: ABD sınırımızda terör ordusu kuruyor", 15.01.2018, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-42692309>; CNN Türk, "Zeytin Dalı Harekati nedir? Cumhurbaşkanlığı yanıtladı", 28.01.2018, <https://www.cnnturk.com/turkiye/zeytin-dali-harekati-nedir-cumhurbaskanligi-yanitladi?page=1> Erişim Tarihi: 22.05.2019.

89 CNN Türk, "ÖSO'ya yoğunlaştırılmış askeri eğitim", 20.05.2017, <https://www.cnnturk.com/turkiye/osoya-yogunlastirilmis-askeri-egitim?page=1> Erişim Tarihi: 22.05.2019.

90 Mehmet Seyfettin Erol- Kadir Ertaç Çelik, "ABD'nin Suriye Politikasında Vekil Aktör Olarak Terör Örgütleri: YPG Örneği", *Bölgesel Araştırmalar Dergisi, ANKASAM*, 2/2, Aralık 2018, s.35; Necdet Özçelik, "Yerel Ortaklıkta Yeni Strateji: Eğit, Donat, Birlikte Savaş", *Suriye Gündemi*, 26.03.2018, <http://www.suriyegundemi.com/2018/03/26/yerel-ortaklikta-yeni-strateji-egit-donat-birlikte-savas/> Erişim Tarihi: 22.05.2019.

91 Ozan, *a.g.m.*, s.46

mevcut denklemde, ABD ile Rusya arasında dengenin yeniden sağlanması gerektiğini hissettiği gözlenmektedir. Dolayısıyla Türkiye'nin, Cenevre görüşmelerine alternatif olarak, Astana görüşmelerinde Rusya ve İran ile ortak girişimlerde bulunması bu noktada anlamlıdır.⁹² Nitekim, Suriye'de çatışmanın sonlandırılmasına ilişkin siyasi sürecin yeniden aktif hale getirilmesi adına Türkiye'nin, İran ve Rusya ile birlikte Moskova Deklarasyonu'na taraf olması oldukça önemlidir. Üçüncü taraf aktör olarak Türkiye, ateşkesin sürdürülmesinde kolaylaştırıcı ve garantör ülke pozisyonunu almıştır.⁹³ Türkiye'nin bu süreçte Rusya ile yürütmüş olduğu diplomasi, askeri sahada da etkinliğini göstermiş ve Türkiye'nin yeni güvenlik konsepti temelinde gerçekleştirdiği bu manevra, ZDH'na giden başarılı süreçte önemli bir gelişme olarak kayda geçmiştir.

Değerlendirme

Çatışmaların başladığı ilk andan itibaren yaşanan gelişmelere bakıldığında Türkiye'nin diplomatik girişimleri önemseyen bir yaklaşım benimsediği açıkça görülmektedir. Cenevre görüşmelerinden bugüne, Suriye'de yaşananların çözümüne yönelik girişimlerde Türkiye, üçüncü taraf aktör olarak aktif konumunu sürdürmüştür. Burada, Türkiye'nin müzakere süreçlerinin bir parçası olmasının en büyük gerekçesi ise çatışma sahasından en çok etkilenen bölgesel aktör olmasıdır. Türkiye'nin bölgeye olan ilgisi özellikle güvenlik temelinde şekillenirken, mülteci krizi ve ekonomik zorluklar da tetikleyici unsurlar olarak göze çarpmaktadır. Gelinek noktada, sadece askeri müdahalelerle sorunun çözülmeceği gerçeğiyle hareket eden Türkiye, müdahalelerin sürdüğü aşamada temaslarını da devam ettirerek siyasi/diplomatik müdahale yöntemlerini öncelleyen yaklaşımını korumaktadır. Dolayısıyla, üçüncü taraf aktör olarak askeri müdahale yönteminin yanında Türkiye'nin diplomasi ve müzakere araçlarına da başvurduğu açık bir biçimde görülmektedir.

Türkiye'nin süreç boyunca uygulamış olduğu stratejiler ile ekonomik, siyasi ve askeri müdahale yöntemleri, bölgedeki diğer üçüncü taraf aktörlerin davranışları ve çatışmanın dinamikleri doğrultusunda değişim göstermiştir. Bu durum, çatışmanın dinamikleri ve aktörlerin birbirleriyle etkileşimini göstermesi bakımından önemlidir. Dolayısıyla, çatışma sahasına müdahale eden üçüncü taraf aktörler, farklı nedenler ve/veya çıkarlar doğrultusunda motive olsalar da üçüncü taraf aktörlerin süreç boyunca birbirleri ile etkileşim halinde oldukları ve çatışma dinamiklerinden etkilendikleri bir gerçektir.

92 Dal, *a.g.m.*, s.227.

93 T.C. Dışişleri Bakanlığı Resmi İnternet Sayfası, "Rusya Federasyonu, Türkiye Cumhuriyeti ve İran İslam Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlarının Suriye İhtilafının Sonlandırılmasına Matuf Siyasi Süreci Yeniden Canlandırmak İçin Mutabık Kaldıkları Adımlara İlişkin Ortak Açıklama", 20.12.2016, Moskova, http://www.mfa.gov.tr/rusya-federasyonu_-turkiye-cumhuriyeti-ve-iran-islam-cumhuriyeti-disisleri-bakanlarinin-suriye-ihtilafinin-sonlandirilmesine-mat.tr.mfa Erişim Tarihi: 23.05.2019.

Extended Abstract

The Syrian civil war, which has been defined as one of the most complex intra-state conflicts in the recent period, is quite remarkable in terms of its effects and conditions. It is also critical because of the third-party actor's significant impact on the course of the conflict. At this point, when the global and regional powers such as the USA, Russia, and Iran improve their efficiency, which is in terms of politically, militarily, economically and socially for direct or indirect on the course of the conflict; it is observed that Turkey is also involved in the issue. More clearly, while the complex conflict area has crossed the borders by affecting the region, Turkey has more affected to the conditions, which caused by the conflict, and confronted with the risks that is closely related to national security.

In this context, the focal point of this research paper is Turkey which is involved in the Syrian conflict as a third-party actor. Thus, this study aims to analyze Turkey's intervention, as a third-party actor at the regional level to the Syrian conflict. The main reason for this analysis is to reveal how decisive the perception of national security is to Turkey's existing or prospective intervention, and to what extent this situation contributes to the behavior and methods of other actors who are involved in the conflict. For this purpose, one of the main research questions of this study is what are the motivating factors to Turkey? Another main research question is which methods/strategies are preferred by Turkey? This study, which analyzed the methods and motivating factors in Turkey's intervention, also aid to understanding how the direct or indirect interventions of other actors involved in the conflict have an impact on Turkey's approach to the problem. In this regard, as Turkey's intervention methods vary within the framework of the changing cycle and dynamics of conflict, Turkey's intervention methods are being evaluated within the conflict life cycle. When considering that many of the studies in the literature, which is on Turkey's foreign policy towards Syria are descriptive, this study aims to contributes to the literature by providing a versatile description of Turkey's intervention in the Syrian civil war in terms of third-party actors.

In this framework, Turkey's motivating factors are regional rivalry, the behavior of third-party actors towards the region, security concern about terrorist organizations, Turkey's long border with Syria, the danger of spreading conflict, and the situation of Syrian refugees. It is seen that Turkey adopted political/diplomatic, military and economic intervention methods in this process. According to this, Turkey's strategies which implemented throughout the process, and economic, political and military intervention methods, has changed in line with the behavior of other third-party actors in the region and the dynamics of the conflict. This is essential in terms of showing the dynamics of the conflict and the interaction of the actors. Therefore, even if third-party actors that intervened in the conflict area, motivated for different reasons and/or

Gazi

Akademik
Bakış

125

Cilt 13
Sayı 25
Kış 2019

interest, it's a fact that third-party actors interact with each other throughout the process, and affected by conflict dynamics.

Kaynaklar

ACUN, Can- Bünyamin Keskin, "PKK'nın Kuzey Suriye Örgütlenmesi: PYD-YPG", Rapor, 2. Baskı, SETA Yayınları, İstanbul, 2017, s.1-72.

AKPINAR, Pınar, "Mediation as a Foreign Policy Tool in the Arab Spring: Turkey, Qatar and Iran", Journal of Balkan and Near Eastern Studies, 17:3, 2015, s. 252-268.

AKPINAR, Pınar, "The Limits of Mediation in The Arab Spring: The Case of Syria", Third World Quarterly, 37/12, 2016, s. 2288-2303.

ALJAZEERA TÜRK, "Türkiye imzalamadı", 12.09.2014, <http://www.aljazeera.com.tr/haber/turkiye-imzalamadi> Erişim Tarihi: 16.05.2019.

ALTUNIŞIK, Meliha Benli, "Turkey's "Return" to the Middle East", Regional Powers in the Middle East, New Constellations after the Arab Revolts, Henner Fürtig(ed), Palgrave Macmillan US, 2014, s.123-142.

ARK Group DMCC, The Syrian conflict: A Systems Conflict Analysis, February 2016.

AYHAN, Halis, "DAEŞ, Suriye ve Türkiye", TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi, 9/34, 2017, s.207-214.

BALCH-LINDSAY, Dylan -Andrew J. Enterline, "Killing Time: The World Politics of Civil War Duration, 1820-1992", International Studies Quarterly, 44/ 4, Aralık 2000, s. 615-642.

BBC, "Suriye-Irak tezkeresi TBMM'de kabul edildi", 02.10.2014, https://www.bbc.com/turkce/haberler/2014/10/141002_tezkere_canli Erişim Tarihi: 16.05.2019.

BBC, "ABD, SDG ile birlikte Türkiye ve Irak sınırında sınır koruma gücü oluşturuyor", 14.01.2018, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-42682708> Erişim Tarihi: 22.05.2019.

BBC, "Erdoğan: ABD sınırımızda terör ordusu kuruyor", 15.01.2018, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-42692309> Erişim Tarihi: 22.05.2019.

CARMENT, David - Partric James- Dane Rowlands, "Ethnic Conflict and Third Party Intervention: Riskiness, Rationality, and Commitment", Enforcing Cooperation, Gerald Schneider-Patricia Weitsman (ed), Macmillian, Londra 1997, s. 104-131

CARMENT, David -Patrick James, "The United Nations at 50: Managing Ethnic Crises-Past and Present" Journal of Peace Research, 35/1, 1998, s.61-82.

CNN TÜRK, "ÖSO'ya yoğunlaştırılmış askeri eğitim", 20.05.2017, <https://www.cnnurk.com/turkiye/osoya-yogunlastirilmis-askeri-egitim?page=1> Erişim Tarihi: 22.05.2019.

CNN TÜRK, "Zeytin Dalı Harekâtı nedir? Cumhurbaşkanlığı yanıtladı", 28.01.2018, <https://www.cnnurk.com/turkiye/zeytin-dali-harekati-nedir-cumhurbaskanligi-yanitladi?page=1> Erişim Tarihi: 22.05.2019.

Görüş

CNN TÜRK, "MSB'den 'Fırat Kalkanı Harekâtı ve DEAŞ Terör Örgütü ile Mücadele' ile ilgili açıklama", 23.03.2019, <https://www.cnntrk.com/turkiye/msbd-en-firat-kalkani-harekati-ve-deas-teror-orgutu-ile-mucadele-ile-ilgili-aciklama> Erişim Tarihi: 22.05.2019.

COOPER, Robert- Mats Berdal, "Outside Intervention in Ethnic Conflicts", Ethnic Conflict and International Security, Michael E. Brown (ed.), Princeton University Press, Princeton 1993, s.181-206.

CROCO, Sarah E. - Tze Kwang Teo, "Assessing the Dyadic Approach to Interstate Conflict Process: A.k.a. "Dangerous" Dyad-Years", Conflict Management and Peace Science, 22/1, 2005, s.5-18.

ÇELIKKOL, Oğuz, "Suriye, Orta Doğu ve Obama, Trump yönetimleri", Hürriyet, 16.05.2019, <http://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/oguz-celikkol/suriye-orta-dogu-ve-obama-trump-yonetimleri-41215284> Erişim Tarihi: 20.05.2019.

DAL, Emel Parlar, "The Contagion of the Syrian Civil War into Turkey Under the Impact of ISIS and YPG Cases: Conditioning Factors and Diffusion Mechanisms", Violent non-state actors and the Syrian Civil War: The ISIS and YPG Cases, Ö. Z. Oktav- E. P. Dal- A. M. Kurşun (ed.), Springer, 2018, s.211-233.

DIXON, William J, "Third-Party Techniques for Preventing Conflict Escalation and Promoting Peaceful Settlement", International Organization, 50/ 4, Güz 1996, s. 653-681.

EKŞİ, Muharrem, "Türk Dış Politikasının Ultimo Ratiosu:Yumuşak Güçten Sert Güce Türkiye'nin Suriye Politikası", Karadeniz Araştırmaları, XV/60, s. 71-99.

ERGUN, Doruk, "External Actors and VNSAs: An analysis of the United States and Russia, ISIS and PYD/YPG, Violent Non-State Actors and the Syrian Civil War: The ISIS and YPG Cases, Ö. Z. Oktav- E. P. Dal- A. M. Kurşun (ed.) Springer, 2018, s.149-172.

EROL, Mehmet Seyfettin, "Ukrayna-Kırım Krizi ya da İkinci Yalta Süreci", Karadeniz Araştırmaları, 41, 2014, 1-14.

EROL, Mehmet Seyfettin - Kadir Ertaç Çelik, "Abd'nin Suriye Politikasında Ve-kil Aktör Olarak Terör Örgütleri: YPG Örneği", Bölgesel Araştırmalar Dergisi, ANKASAM, 2/2, Aralık 2018, s.14-45.

FESTE, Karen, Expanding the Frontiers: Superpower Intervention in the Cold War, Prager Publishers, New York 1992.

FINDLEY, Michael G. -Tze Kwang Teo, "Rethinking Third-Party Interventions into Civil Wars: An Actor-Centric Approach", The Journal of Politics, 68/4, Kasım 2006, s. 828-837.

FISHER, Ronald J., "Methods of Third-Party Intervention", Advancing Conflict Transformation: The Berghof Handbook II, B. Austin, M. Fischer- H. J. Geissmann (ed), Barbara Budrich Publishers, Opladen, Germany 2011, s.1-31.

Gazi

Akademik
Bakış

127

Cilt 13
Sayı 25
Kış 2019

GAZETE VATAN, ""Angajman kuralları değişti' ne demek?", , 26.06.2012, <http://www.gazetevatan.com/-angajman-kurallari-degisti--ne-demek--460542-gundem/> Erişim Tarihi: 16.05.2019.

HABERTÜRK, "Suriye'nin Türkiye sınırı yakınında bombalı terör saldırısı", 12.02.2019, <https://www.haberturk.com/kilis-haberleri/66796522-suriyenin-turkiye-siniri-yakininda-bombali-teror-saldirisi#> Erişim Tarihi: 13.05.2019.

HASSNER, Pierre, "From War and Peace to Violence and Intervention: Permanent Moral Dilemmas Under Changing Political and Technological Conditions", Hard Choices Moral Dilemmas in Humanitarian Intervention, Jonathan Moore (ed.), Rowman & Littlefield Publishers, Oxford, UK 1998.

HERACLIDES, Alexis, "Secessionist Minorities and External Involvement", International Organization, 44/3, s.340-378.

HOELING, Sabrina, Can R2P practice what it promises? A case study on the Syrian Civil War, Hamburg: Anchor Academic Publishing, 2015.

HÜRRİYET, "Erdoğan'dan Esad'a: Artık o koltuktan çekil", 22.11.2011, <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/erdogandan-esada-artik-o-koltuktan-cekil-19301665> Erişim Tarihi: 16.05.2019.

HÜRRİYET, "CNNTürk Özel Dosya: 6-8 Ekim olaylarında ne olmuştu?", 17.06.2018, <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/cnnturk-ozel-dosya-6-8-ekim-olaylarinda-ne-olmustu-40869376> Erişim Tarihi: 10.05.2019.

İNAT, Kemal, "Türkiye'nin Ortadoğu Politikası", Ortadoğu Yıllığı 2012, Kemal İnat-Muhittin Ataman (ed),Açılım Kitap, İstanbul 2013, s.9-30.

wKÜÇÜKKELEŞ, Müjge, "Arap Birliği'nin Suriye Politikası", SETA Analiz, Mart 2012, s.10.; Bloomberg, "Arap Birliği Suriye'nin üyeliğini askıya aldı", 13.11.2011, <https://www.bloomberght.com/haberler/haber/1013587-arap-birligi-suriyenin-uyeligini-askiya-aldi> Erişim Tarihi: 26.03.2019.

LOCKYER, Adam, "Foreign Intervention and Warfare in Civil Wars: The Effect of Exogenous Resources on the Course and Nature of the Angolan and Afghan Conflicts", The University of Sydney, Faculty of Economics and Business., Australia 2008, (Yayımlanmamış Doktora Tezi)

MACFARLANE, S. Neil, "The Terms of the Debate", Intervention in Contemporary World Politics, Adelphi Paper 350, International Institute for Strategic Studies, Oxford University Press, London 2002, s.13-18.

MILITARY TIMES, A look at US involvement in Syria's civil war, 19.12.2018, <https://www.militarytimes.com/news/your-military/2018/12/19/a-look-at-us-involvement-in-syrias-civil-war/> Erişim Tarihi: 16.05.2019.

MİLLİYET, "Erdoğan Suriye'ye ilk cezayı kesti", 22.09.2011, <http://www.milliyet.com.tr/erdogan-suriye-ye-ilk-cezayi-kesti--siyaset-1441752/> Erişim Tarihi: 16.05.2019.

Gazi

Akademik
Bakış

128

Cilt 13
Sayı 25
Kış 2019

MİLLİYET, "ABD'nin YPG'ye verdiği o silah PKK'dan çıktı!", 12.09.2016, <http://www.milliyet.com.tr/abd-nin-ypg-ye-verdigi-o-silah-gundem-2310131/> Erişim Tarihi: 10.05.2019.

MİŞ, Nebi, "Suriye 2011", Ortadoğu Yıllığı 2011, Kemal İnat-Muhittin Ataman-Fuat Aydın-Bilal Yıldırım(ed),Açılım Kitap, İstanbul 2012, s.257-300.

MİŞ, Nebi, "Suriye 2012", Ortadoğu Yıllığı 2012, Kemal İnat-Muhittin Ataman (ed),Açılım Kitap, İstanbul 2013, s.217-253.

MUIIENBACH, Mark Jerome, "Third-party Interventions in Intrastate Disputes in the Twentieth Century", The University of Arizona, Department of Political Science, USA 2001(Yayımlanmamış Doktora Tezi)

NASSER, Rabie - Zaki Mehch- Khalid Abu Ismail, 'Socioeconomic roots and impact of the Syria crisis', Syria Center for Policy Research, January 2013, s.1-79.

NTV, "O da reform sözü verdi", 31.01.2011, <https://www.ntv.com.tr/dunya/o-da-reform-sozu-verdi,ChmviyLyBkGxFp9ZenVkHA> Erişim Tarihi: 14.05.2019.

NTV, "Erdoğan: 6 hedeften biri tamam", 06.02.2011, <https://www.ntv.com.tr/turkiye/erdogan-6-hedeften-biri-tamam,9wUVm0RFwU2NiLC5ErY8nA> Erişim Tarihi: 14.05.2019.

NTV, "Suriye tezkeresi Meclis'ten geçti", 04.10.2012, <https://www.ntv.com.tr/turkiye/suriye-tezkeresi-meclisten-gecti,BN49rvkCmU2rAieIEglcrg> Erişim Tarihi: 16.05.2019.

OKTAV, Zeynep Özden, "Understanding Iran's Approach to Violent Non-State Actors: The ISIS and YPG Cases", Violent Non-State Actors and the Syrian Civil War: The ISIS and YPG Cases, Ö. Z. Oktav- E. P. Dal- A. M. Kurşun (ed.), Springer, 2018, s.193-210.

OZAN, Emre Suriye İç Savaşı ve Türkiye'nin Değişen Güvenlik Gündemi, Rapor No:2, ANKASAM, Ankara, Mayıs 2017, s.1-69.

ÖNİŞ, Ziya, "Turkey and the Arab Spring: Between Ethics and Self-Interest", Insight Turkey, 14/ 3, Yaz 2012, s. 45-63.

ÖZÇELİK, Necdet, "Yerel Ortaklıkta Yeni Strateji: Eğitim, Donat, Birlikte Savaş", Suriye Gündemi, 26.03.2018, <http://www.suriyegundemi.com/2018/03/26/yerel-ortaklikta-yeni-strateji-egit-donat-birlikte-savas/> Erişim Tarihi: 22.05.2019.

ÖZDEMİR, Erol Suriyeli Mülteciler Krizinin Türkiye'ye Etkileri, ANKASAM Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları, 1/3, Aralık 2017, s.114-140.

ÖZTÜRK, Bilgehan "Türkiye'nin Suriye Sınır Güvenliği Politikası", 23.08.2015, <https://www.setav.org/turkiyenin-suriye-sinir-guvenligi-politikasi/> Erişim Tarihi: 10.05.2019.

PECENY, Mark, Democracy at the Point of Bayonets, The Pennsylvania State University Press, Pennsylvania 1999.

PHILLIPS, Christopher "After the Arab Spring: Power Shift in the Middle East?: Syria's Bloody Arab Spring", IDEAS Rapor, Nicholas Kitchen (ed), SR011, LSE

Görüş

Akademik
Bakış

129

Cilt 13
Sayı 25
Kış 2019

IDEAS London School of Economics and Political Science, London 2012.

PICKERING, Jeffrey, "The Conflict-Prone and the Conflict-Weary: War Outcomes and Types of Military Intervention, 1946-1996", Journal of Political and Military Sociology, 29/2, 2001, s.221-239.

REAGAN, Patrick M., Civil Wars and Foreign Powers: Interventions and Intra-state Conflicts, University of Michigan Press, Ann Arbor, Michigan 2000.

ROY, Bikash A., "Intervention Across Bisecting Border", Journal of Peace Research, 34/3, s.303-314.

SABAH, "ABD'nin YPG'ye verdiği o silah PKK'dan çıktı!", 12.09.2016, <https://www.sabah.com.tr/aktuel/2016/09/12/abd-nin-ypgye-verdigi-o-silah-pkk-dan-ckikti> Erişim Tarihi: 10.05.2019.

SAIDEMAN, Stephen, "Explaining the International Relations of Secessionist Conflicts: Vulnerability versus Ethnic Ties", International Organization, 51/4, s. 721-753.

SPUTNIK, "Suruç'ta ölü sayısı 32'ye yükseldi: 'Saldırını canlı bomba gerçekleştirdi', 20.07.2015 <https://tr.sputniknews.com/turkiye/201507201016627242/> Erişim Tarihi: 13.05.2019.

Sputnik, "Türkiye'nin yeni 'komşusu': 'Rojava ve Kuzey Suriye Demokratik Federal Sistemi'", 18.03.2016, <https://tr.sputniknews.com/ortadogu/201603181021571758-suriye-turkiye-rojava-kuzey-suriye-federasyon/> Erişim Tarihi: 22.05.2019.

STERN, Paul C.-Daniel Druckman, "Conflict Resolution in a Changing World", International Conflict Resolution After the Cold War, Paul C. Stern-Daniel Druckman (ed.), National Academy Press, Washington 2000, s.1-37.

STERN, Paul C.-Daniel Druckman, "Evaluating Interventions in History: The Case of International Conflict Resolution", International Studies Review, 2/1, 2000, s.33-63.

TANRISEVER, Oktay F. "Türkiye-Rusya Krizinin Dinamikleri ve İkili İlişkilere Etkileri", Bilge Strateji, 8/ 14, Bahar 2016, 7-17.

T.C. Cumhurbaşkanlığı Resmi İnternet Sitesi, "Türkiye'nin Yeni Güvenlik Konsepti" Konferansında Yaptıkları Konuşma, 22.11.2016, <https://www.tccb.gov.tr/konusmalar/353/61114/turkiyenin-yeni-guvenlik-konsepti-konferansinda-yaptiklari-konusma> Erişim Tarihi: 30.03.2019.

T.C. Dışişleri Bakanlığı Resmi İnternet Sayfası, "Sayın Bakanımızın Suriye Yönetimine Yönelik Olarak Kararlaştırılan Önlemler Hakkındaki Basın Açıklaması", 30.11.2011; <http://www.mfa.gov.tr/sayin-bakanimizin-suriye-yonetimine-yonelik-olarak-kararlastirilan-onlemler-hakkindaki-basin-aciklamasi.tr.mfa> Erişim Tarihi: 16.05.2019

T.C. Dışişleri Bakanlığı Resmi İnternet Sayfası, "Dışişleri Bakanı Sayın Ahmet Davutoğlu'nun TBMM Genel Kurulu'nda Suriye'deki Olaylar Hakkında Yaptığı Konuşma", 26.04.2012 <http://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakani-sayin-ahmet-da>

Görüş

Akademik
Bakış

130

Cilt 13
Sayı 25
Kış 2019

vutoglu_nun-tbmm-genel-kurulu_nda-suriye_deki-olaylar-hakkinda-yaptigi-konusma_-26-nisan-2012.tr.mfa Erişim Tarihi: 16.05.2019

T.C. Dışişleri Bakanlığı Resmi İnternet Sayfası, "Rusya Federasyonu, Türkiye Cumhuriyeti ve İran İslam Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlarının Suriye İhtilafının Sonlandırılmasına Matuf Siyasi Süreci Yeniden Canlandırmak İçin Mutabık Kaldıkları Adımlara İlişkin Ortak Açıklama", 20.12.2016, Moskova, http://www.mfa.gov.tr/rusya-federasyonu_-turkiye-cumhuriyeti-ve-iran-islam-cumhuriyeti-disisleri-bakanlarinin-suriye-ihtilafinin-sonlandirilmesine-mat.tr.mfa Erişim Tarihi: 23.05.2019.

T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Resmi İnternet Sayfası, "Yıllara Göre Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler", 21.03.2019, http://www.goc.gov.tr/icerik3/gecici-koruma_363_378_4713 Erişim Tarihi: 26.03.2019.

THE NEW YORK TIMES, "Turkish Minister and Other Envoys Press Syrian Leader", 09.08.2011, https://www.nytimes.com/2011/08/10/world/middleeast/10syria.html?_r=0 Erişim Tarihi: 26.03.2019.

TUNÇ, Ayşe Şebnem, "Mülteci Davranışı Ve Toplumsal Etkileri: Türkiye'deki Suriyelilere İlişkin Bir Değerlendirme", TESAM Akademi Dergisi, 2/2, s.29-63.

UNCHR, Critical funding needs - Syrian refugees", Rapor, 30.04.2018, <https://data2.unhcr.org/en/documents/download/63395> Erişim Tarihi: 11.05.2019.

WALTER, Barbara, "The Critical Barrier to Civil War Settlement", International Organization, 51/3, 1997, s.335-364.

YENİÇAĞ, "Cumhurbaşkanı Erdoğan, Suriyeliler için harcanan parayı açıkladı", 28.01.2019

<https://www.yenicaggazetesi.com.tr/cumhurbaskani-erdogan-suriyeliler-icin-harcanan-parayi-acikladi-221765h.htm> Erişim Tarihi: 11.05.2019

YEŞİLTAŞ, Murat -Ömer Behram Özdemir-Rıfat Öncel-Sibel Düz-Bilgehan Öztürk, "Sınırdaki Düşman Türkiye'nin DAİŞ ile Mücadelesi", SETA Yayınları, İstanbul, 2016, s.1-82.

YEŞİLTAŞ Murat - Merve Seren-Necdet Özçelik, "Fırat Kalkanı Harekâtı: Harekâtın İcrası, İstikrarın Tesisi ve Alınan Dersler", Rapor, SETA Yayınları, İstanbul, 2017, s.1-58.

YEŞİLTAŞ, Murat "Türkiye'nin DAES İle Çok Boyutlu Mücadelesi", 26.05.2016, <https://www.setav.org/turkiyenin-daes-ile-cok-boyutlu-mucadelesi-2/> Erişim Tarihi: 10.05.2019.

YOUNG, Oran R., "Intervention and International Systems", Journal of International Affairs, 22/2, 1968, s.177-187.

Gazi

Akademik
Bakış

131

Cilt 13
Sayı 25
Kış 2019